

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

КОЗЛОВ ДМИТРО ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 378.22.01/.09:[373.5.091.113.011.2-051:005.342]](477)(043.5)

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ
КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Суми – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка, Міністерство освіти і науки України.

**Науковий
консультант:**

доктор педагогічних наук, професор
Сбруєва Аліна Анатоліївна,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка,
завідувач кафедри педагогіки.

**Офіційні
опоненти:**

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Гриньова Марина Вікторівна,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка,
професор кафедри педагогічної майстерності
та менеджменту імені І. А. Зязюна;

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Курок Віра Панасівна,
Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка,
завідувач кафедри технологічної і професійної освіти;

доктор педагогічних наук, професор
Сущенко Андрій Віталійович,
Класичний приватний університет,
завідувач кафедри освіти та
управління навчальним закладом.

Захист відбудеться 29 грудня 2020 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 214.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 27 листопада 2020 року.

В.о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради

О.А. Устименко-Косоріч

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. У сучасний період перед системою вищої освіти України, що знаходиться на етапі своєї сутнісної трансформації в реаліях глобалізованого суспільства XXI століття, нагальною постає проблема такої організації освітнього процесу в закладі вищої освіти, ключовою домінантою якої є зорієнтованість на професійну підготовку компетентних, здатних до ефективної роботи, професійно мобільних і конкурентоспроможних на ринку праці майбутніх фахівців, зокрема майбутніх керівників закладів загальної середньої освіти, з високим рівнем розвитку інноваційної культури.

В основу дослідження покладено концептуальні положення нормативних документів, зокрема, Законів України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), «Про інноваційну діяльність» (2002), Концепції «Нова українська школа» (2016), Національної доктрини розвитку освіти (2002), Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року (2019), Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013) та ін.

Розвиток інновацій та інноваційної культури є закономірним, необхідним, історично обумовленим та самоорганізованим процесом об'єктивації та інституціалізації інноваційного контенту на суспільному та індивідуальному рівнях. Збагачення інноваційної культури особистості є багатограним і специфічним процесом, затребуваність та успішність якого залежить від низки соціокультурних і глобально-політичних умов. Важливим є розуміння того, що поява інновацій та інноваційної культури можлива винятково за умов урахування діалектичної та синергетичної природи буття. Для становлення інноваційної культури майбутнього менеджера освіти вагоме значення має відкритість освітніх систем, наявність середовища та механізмів для природної боротьби взаємосуперечливих і протилежних сил, відсутність авторитарних і штучних втручань у процесі інституціалізації інноваційної культури.

У контексті піднятої проблеми важливим є осмислення розвитку освіти як відповідь на потреби інформаційного суспільства та виклики глобалізації, що розглядається в роботах українських дослідників В. Андрущенко, А. Бойко, Л. Губерського, С. Клепка, В. Кременя, В. Курила, Н. Ничкало, А. Сбруєвої та ін. Сучасні фундаментальні положення щодо інноваційного розвитку освітнього простору розкривають такі науковці, як: І. Бех, Г. Васянович, Л. Ваховський, Б. Год, І. Зязюн, В. Луговий, С. Ніколаєнко та ін. Розкриття новітніх науково-теоретичних підходів до формування педагогічного знання знайшло висвітлення в науковому доробку таких учених: О. Адаменко, Л. Березівська, М. Богуславський, С. Гончаренко, Г. Корнетов, Н. Ничкало, А. Сбруєва, С. Сисоєва, О. Сухомлинська та ін.

Аналіз педагогічних, психологічних, філософських джерел та літератури з питань менеджменту, у тому числі у сфері освіти, свідчить, що різні аспекти досліджуваної проблеми відображено в таких напрямках наукової думки: історико-педагогічні положення про закономірності розвитку освіти

(Л. Березівська, Л. Ваховський, Н. Гупан, М. Євтух, В. Курило, О. Лавріненко та ін.); теоретичні аспекти менеджменту в дослідженнях зарубіжних (Е. Роджерс, А. Томпсон, Й. Шумпетер та ін.) і вітчизняних науковців (Г. Єльнікова, В. Олійник, Т. Сорочан, Є. Хриков та ін.); проблеми освітнього педагогічного менеджменту (М. Гриньова, Л. Калініна, І. Лікарчук, В. Маслов та ін.); теоретико-концептуальні положення щодо менеджменту освітньої діяльності (Л. Даниленко, О. Касьянова, Т. Сорочан та ін.); управління закладом освіти (Л. Ващенко, О. Касьянова, В. Крижко, А. Харківська та ін.).

Концептуальні положення щодо сутності інноваційної культури сучасної особистості подано в роботах вітчизняних учених (Т. Гавлітіна, Л. Губерський, О. Ільків, В. Паламарчук, Л. Штефан та ін.).

Підґрунтям дослідження піднятої проблеми слугують теоретичні концепції змісту та процесу навчання у вищій школі, що сформульовано в роботах вітчизняних науковців В. Андрущенко, О. Антонової, В. Бугрія, Т. Гавлітіної, Л. Герасименко, О. Заболотної, І. Зарубінської, І. Зязюна, В. Кременя, В. Курила, О. Михайличенка, О. Огієнко, О. Савченко, А. Сбруєвої, Л. Сущенко, Н. Тарасенкової та ін.

Аналіз наукових джерел свідчить, що протягом останнього десятиліття накопичено суттєвий теоретичний і практичний досвід із вивчення питань і розв'язання проблем у контексті професійної підготовки майбутніх магістрів у закладах вищої освіти. Зокрема, вчені (Н. Бідюк, О. Єременко, Л. Кайдалова, С. Кондратюк, О. Лобова, С. Лобода, О. Матвійчук-Юдіна, Л. Пшенична, Р. Савченко, О. Семеніхіна, О. Семеног, А. Сущенко, А. Ткаченко, О. Чашечникова, О. Устименко-Косоріч та ін.) вказують на необхідність створення якісно нової системи організації професійної магістерської підготовки майбутніх фахівців у вищій школі. Зарубіжні (В. Акопов, Л. Аскарора, О. Бочкар'єв, Т. Бочкар'єва, С. Григор'єва, В. Долгова, Л. Кулікова, О. Шумакова та ін.) та вітчизняні дослідники (А. Бойко, С. Вітвицька, М. Гриньова, О. Дубасенюк, В. Курок, Ю. Лянной, В. Ягоднікова та ін.) розглядають проблему в аспекті обґрунтування структури готовності майбутніх магістрів до професійної діяльності.

Окрему групу становлять праці, присвячені науково-теоретичним узагальненням змісту та методики магістерської підготовки (Г. Беленька, В. Берека, В. Курок, М. Лазар'єв, Ю. Лянной, О. Міхеєнко, О. Семеног та ін.). Важливими є дослідження, що розкривають проблеми магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти (В. Берека, О. Галус, М. Гриньова, О. Ільків, Л. Кравченко, О. Загребельна, О. Мармаза та ін.).

Культуротворчу природу людини як особливого феномену творчого процесу розглядають дослідники З. Гіптерс, П. Гуревич, В. Кремень, Г. Ніколаї, О. Реброва, С. Сисоєва, О. Федотов та ін.

Феномен інноваційної культури як складової загальної культури вивчали І. Бец, В. Джелалі, Х. Дусаєв, І. Єрмаков, Г. Захарчин, С. Кові, К. Коновалова, В. Кулиниченко, Б. Лісін, Л. Любомудрова, В. Паламарчук, Д. Петренко, Н. Сидоренко, О. Стеклова, О. Тарасова, Й. Шумпетер, У. Еко та ін.

Філософський аналіз феномену інновацій та інноваційної культури загалом представлено в наукових надбаннях таких учених, як М. Гаман, В. Горбулін, В. Зубенко, В. Литвин, Ш. Мамедов, О. Старовойт, О. Чумак, Р. Яковенко та ін. Педагогічні умови та методики формування досліджуваного феномену розглядали науковці М. Бобровський, О. Ігнатович, О. Козлова, В. Кубіній, В. Ларіна, С. Поляков, В. Мікловда, Р. Миленкова, Н. Мурована, І. Цветкова, В. Цветкова, О. Шапран та ін. Особливості професійної, педагогічної, психологічної та інноваційної культури висвітлюються в працях І. Дичківської, І. Сабатовської, Л. Фільштейна, Л. Штефан та ін.

Проблему формування й реалізації інноваційної культури розкрито в роботах зарубіжних учених А. Асмаві (A. Asmawi), Т. Бакович (T. Baković), К. Бейдер (K. Bader), Дж. Бессант (J. Bessant), М. Бреттел (M. Brettel), Е. Дайгулу (E. Duygulu), С. Добні (C. Dobni), Н. Клевен (N. Cleven), Л. Маєр (A. Maier), П. Маклафлін (P. McLaughlin), Е. Мартінс (E. Martins), А. Мохан (A. Mohan), Ф. Тербланш (F. Terblanche), Дж. Тідд (J. Tidd) та ін.

Питання визначення сутності інноваційної культури, оцінки її значення для забезпечення конкурентоспроможності та підвищення ефективності діяльності господарських суб'єктів присвятили свої праці Т. Близнюк, Дж. Брайант, В. Вакуленко, І. Висоцька, В. Зубенко, К. Ключнікова, В. Колесніченко, М. Коновалова, В. Мануйленко, А. Міщенко, А. Ніколаєнко, М. Обертайло, Е. Роджерс, В. Соловійов, С. Томпсон, Л. Холодкова, О. Чумак, Ю. Шипуліна та ін.

В українському професійно-педагогічному дискурсі проблематика розвитку інноваційної культури керівника закладу освіти представлена в низці наукових студій таких учених, як Л. Ващенко, Т. Гавлітіна, В. Докучаєва, В. Драгунова, Л. Кравченко, В. Кремень, Ю. Лукомська, О. Марущенко, О. Подзигун, О. Попова та ін.

Водночас, теоретичний аналіз наукових джерел свідчить про те, що розвиток інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі професійної магістерської підготовки не був предметом спеціального цілісного наукового дослідження.

Актуальність і доцільність дослідження розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі професійної магістерської підготовки детерміновано необхідністю подолання суперечностей, що виникають між:

- об'єктивною потребою суспільства та зростанням попиту на магістрів з менеджменту освіти, здатних ефективно здійснювати професійну управлінську діяльність на ринку мінливих освітніх послуг, та недостатнім рівнем сформованості готовності випускників магістерської освітньої програми «Менеджмент освіти» до означеного виду діяльності;
- сучасними тенденціями трансформації вищої освіти в умовах глобалізації та євроінтеграції та недостатнім урахуванням позитивного вітчизняного й зарубіжного досвіду розвитку інноваційної культури майбутніх керівників закладів середньої освіти у процесі професійної підготовки;

- новими вимогами до підвищення якості професійної підготовки щодо розвитку інноваційної культури майбутніх керівників закладів загальної середньої освіти та недостатньою розробленістю й науковою обґрунтованістю педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу середньої освіти у процесі професійної підготовки;
- необхідністю розроблення науково-методичного супроводу розвитку інноваційної культури майбутніх керівників закладів середньої освіти у процесі магістерської підготовки та відсутністю фундаментальних і прикладних розробок оновлення програмного, інформаційного, технологічного забезпечення означеного процесу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації є складовою частиною комплексного дослідження кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка «Теоретичні та методичні засади професійної підготовки магістрів в умовах університету» (реєстраційний номер 0111U0005732) та кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка «Інноваційні підходи до управління якістю освіти» (реєстраційний номер 0112U004660). Тему дисертаційної роботи затверджено вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 3 від 23 жовтня 2015 р.), погоджено з бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 4 від 25 вересня 2018 р.) та уточнено вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 3 від 29 жовтня 2018 р.).

Мета дослідження полягає в розробці, науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Обґрунтувати теоретико-методологічні засади дослідження проблеми розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки.
2. Схарактеризувати проблему розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки в теорії та практиці вітчизняної та зарубіжної освіти.
3. Виокремити чинники, функції та структурні складові інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти.
4. Розробити та науково обґрунтувати структурно-функціональну модель та створити на її основі педагогічну систему розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки.
5. Окреслити педагогічні умови, розробити науково-методичний супровід та етапи реалізації педагогічної системи розвитку інноваційної культури

- майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки.
6. Визначити критерії, показники та рівні розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки.
 7. Здійснити дослідно-експериментальну перевірку ефективності структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – теоретичні та методичні засади розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки.

Концепція дослідження ґрунтується на розумінні розвитку інноваційної культури керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки як системи, що має відповідні елементи, підсистеми, компоненти. Елементами педагогічної системи розвитку інноваційної культури керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки є: мета, завдання, методологічні принципи та підходи, на яких ґрунтується окреслений процес, етапи, зміст, форми, методи, технології підготовки майбутнього керівника в магістратурі з огляду на предмет дослідження, результат цієї діяльності та критерії його оцінки. Означена педагогічна система вміщує підсистеми, які самі є системами, і залежать від мети й конкретних завдань дослідження, а саме: сукупність завдань, які відповідають меті діяльності, послідовність етапів розвитку ІК, діагностичний інструментарій, педагогічні умови, що забезпечують гарантію здійснення визначеного процесу й уточнення кожного конкретного його аспекту. Елементи й підсистеми утворюють компоненти педагогічної системи, які в структурно-функціональній моделі представлені блоками: теоретико-методологічний, конструктивно-методичний, контрольно-оцінний та педагогічні умови ефективної реалізації процесу розвитку досліджуваного феномену.

Розвиток інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти є педагогічною системою, якій притаманні властивості системи за структурою (цілісність, неадитивність, структурність, ієрархічність); за цілями та функціями (цілеспрямованість, синергійність, відкритість, прагматичність); за ресурсами та особливостями взаємодії із зовнішнім середовищем (комунікативність, інтегративність, адаптивність, надійність).

Провідною ідеєю концепції дослідження є положення про те, що створення педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти в процесі професійної підготовки в закладі вищої освіти, базуючись на позитивних здобутках вітчизняного та зарубіжного досвіду, дозволяє усвідомити суспільну необхідність якісного оволодіння магістрантами професійно орієнтованими знаннями, вміннями й навичками, особистісними та професійно значущими якостями.

Концепція дослідження базується на методологічному, теоретичному та практичному концептах, які є взаємопов'язаними, взаємодіючими та взаємозалежними.

Методологічний концепт відображає реалізацію методологічних підходів (системного, герменевтичного, кібернетичного, синергетичного, акмеологічного, аксіологічного, праксеологічного) та принципів (цільового призначення, поліпарадигмальності, культуровідповідності, динамічності та гнучкості, студентоцентризму, різновекторності й нелінійності, вільного простору, діджиталізації, ергономічності) розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу середньої освіти у процесі професійної магістерської підготовки.

Теоретичний концепт передбачає уточнення основних дефініцій дослідження (інновація, культура, інноваційна культура, інноваційна культура особисті, інноваційна культура майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти, розвиток, розвиток інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки); теоретичне обґрунтування сутності та структури (пізнавально-практичний, аксіологічно-рефлексивний та креативно-прогностичний компоненти) інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти; теоретичне обґрунтування педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти та структурно-функціональної моделі її реалізації в процесі магістерської підготовки; визначення педагогічних умов, критеріїв, показників і рівнів розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки.

Практичний концепт передбачає експериментальну перевірку та впровадження педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі професійної магістерської підготовки в закладах вищої освіти на основі трансформації змісту вищої освіти, впровадження інноваційних освітніх технологій у освітній процес закладу вищої освіти та розроблення науково-методичного супроводу професійно орієнтованих і вибіркових дисциплін, оволодіння якими забезпечує підвищення ефективності майбутньої професійної діяльності магістрів менеджменту освіти відповідно до когнітивно-функціонального, професійно-синергетичного та продуктивно-творчого критеріїв.

Методи дослідження. Досягнення мети та розв'язання поставлених завдань передбачало використання таких методів: теоретичних: аналіз, систематизація – для обґрунтування теоретико-методологічних засад дослідження проблеми розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки; порівняння, узагальнення – для характеристики проблеми розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки в теорії та практиці вітчизняної та

зарубіжної освіти, уточнення поняттєво-термінологічного апарату досліджуваної проблеми; системний, структурно-логічний аналіз – з метою визначення чинників, функцій і структурних складових інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти; класифікація – для визначення критеріїв, показників і рівнів розвитку інноваційної культури майбутніх керівників закладів загальної середньої освіти; абстрагування, синтез – з метою розроблення педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки; моделювання – для розроблення та теоретичного обґрунтування структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки; конкретизація – для окреслення педагогічних умов та етапів реалізації педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки; емпіричних: анкетування, тестування, педагогічний експеримент, ретроспективний аналіз власного досвіду роботи в закладі вищої освіти – з метою експериментальної перевірки ефективності розробленої та науково обґрунтованої структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки; статистичних: графічний та дисперсійний аналіз емпіричних даних результатів педагогічного експерименту.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*: розроблено, науково обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки, а саме: обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження проблеми розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки на філософському, загальнонауковому, конкретнонауковому та технологічному рівнях. Схарактеризовано проблему розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки в теорії та практиці вітчизняної та зарубіжної освіти, зокрема, визначено когнітивну, ціннісно-мотиваційну та поведінкову складові досліджуваного феномену. Виокремлено чинники розвитку (на макрорівні: глобальний, державно-політичний, економічний, науково-технічний, аксіологічний та соціокультурний складники; на мезорівні: інституційний складник, який представлено системою професійно-педагогічної освіти, та на мікрорівні: інтеграція до індивідуальних траєкторій особистісного та професійного розвитку майбутнього керівника); функції (державотворча, стимулювально-мотиваційна, аксіологічна, креативна, когнітивна, світоглядно-сміслова, людинотворча (антропологічна), планетарно-особистісна, соціально-стратифікуюча, інтегративна) та структурні (пізнавально-практичний (методологічно-компетентнісна та процесуально-інституційна складові),

аксіологічно-рефлексивний (телеологічно-стратегічна, аксіологічно-мотиваційна та когнітивно-концептуальна складові) та креативно-прогностичний (емоційно-вольова та творчо-евристична складові)) компоненти інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти. Розроблено та науково обґрунтовано структурно-функціональну модель, що включає теоретико-методологічний, конструктивно-методичний, контрольний блоку й педагогічні умови її реалізації, та створено на основі означеної моделі педагогічну систему розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки. Окреслено педагогічні умови (створення системи цілеспрямованого професійного розвитку викладача в інформаційно-розвивальному освітньому просторі закладу вищої освіти для забезпечення педагогічного керівництва розвитком інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти; створення багаторівневої практичної підготовки майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти на засадах взаємодії, співробітництва та співтворчості закладів вищої та загальної середньої освіти з використанням можливостей віртуального навчання; забезпечення конвертації знань, умінь, навичок і технологій навчання в інноваційну управлінську діяльність; запровадження педагогічного аудиту в діяльність закладу вищої освіти); розроблено науково-методичний супровід (форми, методи, технології) та етапи (мотиваційно-когнітивний, професійно-практичний, креативно-діяльнісний, професійно-релевантний) реалізації педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки. Визначено критерії (когнітивно-функціональний, професійно-синергетичний, продуктивно-творчий), показники та рівні (гармонійний (високий), агрегативний (достатній) та сумативний (низький)) розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти. Здійснено дослідно-експериментальну перевірку ефективності структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки.

Уточнено та конкретизовано зміст і сутність ключових понять дослідження: «інноваційна культура», «інноваційна культура майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти», «розвиток інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки».

Набули подальшого розвитку наукові уявлення про сутність і структуру інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти; зміст, форми, методи та етапи професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти в межах магістратури закладів вищої освіти.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що в практику закладів вищої освіти України впроваджено педагогічну систему розвитку інноваційної культури магістрів менеджменту освіти у процесі

професійної підготовки; розроблено: навчально-методичні посібники («Інноваційний менеджмент в освіті»; «Менеджмент організації»; «Моделювання в системі управління освітою»; «Психологія управління»; «Теорія організації»; «Трансфер технологій»; «Управління проєктами матеріального та нематеріального виробництва»); методичні рекомендації («Моделювання освітньої та професійної підготовки фахівців»; «Загальна педагогіка»; «Програма стажування. Кваліфікаційний рівень – магістр. (Спеціальність: 8.18010020 «Управління навчальним закладом»)); навчально-методичні комплекси на паперових та електронних носіях із навчальних дисциплін («Інноваційна культура керівника закладу загальної середньої освіти»; «Інноваційний менеджмент в освіті»; «Менеджмент організації»; «Моделювання в системі управління освітою»; «Психологія управління»; «Теорія організації»; «Трансфер технологій»), що може бути використано у процесі професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти у ЗВО та в післядипломному навчанні керівників закладів освіти.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 1255/1 від 30.04.2020 р.), Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 118/09-19 від 18.02.2020 р.), Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 57-50/568 від 15.06.2020 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/29 від 10.06.2020 р.), ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка № 68-20-325 від 17.06.2020 р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 01/10-384 від 15.06.2020 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 29 від 27.01.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі результати наведені в дисертації автором самостійно. У спільних публікаціях автором: обґрунтовано теоретико-методологічні засади проблеми розвитку інноваційної культури особистості [12; 14; 68; 77]; виокремлено сутність поняття інновації в контексті гуманістичного підходу [6; 15; 69]; виявлено сутність інноваційного менеджменту закладу освіти та готовність майбутнього керівника до інноваційної діяльності [56; 63; 65; 73]; розкрито інноваційні стратегії підготовки майбутнього керівника в сучасній педагогіці [55; 62]; проаналізовано інновації в маркетинговій діяльності керівника закладу освіти [5; 58; 70]; виокремлено функції інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти [64; 72]; охарактеризовано моделювання процесу розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу освіти в системі магістерської підготовки [54; 59; 67; 71]; розроблено методичний супровід щодо організації мікродосліджень з проблем розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти [57; 60; 74-76]; виокремлено стратегії розвитку інноваційної культури майбутніх керівників закладів загальної середньої освіти [4; 7; 13; 35].

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Матеріали роботи та результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедр педагогіки, менеджменту освіти та педагогіки вищої школи Сумського державного

педагогічного університету імені А. С. Макаренка, на науково-практичних і науково-методичних конференціях і семінарах різних рівнів, а саме: *міжнародних конференціях* – «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» (Суми, 2015, 2018); «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (Суми, 2015, 2016, 2017, 2019, 2020); «Наукові абрисы III тисячоліття, індустрія хай-тек та проблеми інноваційної освіти в умовах крос-культурних взаємодій» (Суми, 2016); «Професійна культура фахівця: сутність, реалії, перспективи» (Суми, 2016); «Інноваційні підходи до виховання учнів козацьких класів і хортингістів у навчальних закладах» (Суми, 2017, 2018); «Естетичні орієнтири дошкільної і початкової освіти: теорія і практика» (Суми, 2017); «Теоретичні та методичні засади розвитку мистецької освіти в контексті європейської інтеграції» (Суми, 2017); «Академічна культура дослідника в освітньому просторі» (Суми, 2018), «Університет А. С. Макаренка: імідж, мобільність та європейські перспективи» (Суми, 2018); «Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (XXV Каришинські читання) (Полтава, 2018); «Творча спадщина А. С. Макаренка в контексті інноваційного розвитку освіти XXI століття» (Суми, 2018); «Макаренківська концепція підготовки вчителів у контексті вітчизняних та світових тенденцій розвитку педагогічної освіти» (Полтава, 2018); «Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі» (Суми, 2018); «Scientific and Professional Conference Pedagogy and Psychology in an Era of Increasing flow of Information» (Budapest, 2019); «Хортинг – національний бренд України у світі: олімпійська перспектива» (Ірпінь, 2019); «Академічна культура дослідника в освітньому просторі : європейський та національний досвід» (Суми, 2019, 2020); «Європейський університет: імідж, мобільність та соціальні перспективи (Суми, 2019, 2020); «Технології професійного розвитку педагога: спадщина А. С. Макаренка і пріоритети української освіти» (Полтава, 2019); «Теорія та методика дошкільної і початкової освіти в сучасному педагогічному просторі» (Суми, 2019); «Сучасний рух науки» (Дніпро, 2019); «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи» (Суми, 2019); «Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі» (Суми, 2019); «Grabchenko International Conference on Advanced Manufacturing Processes» (Odessa, 2019); «Сучасна педагогіка та психологія: методологія, теорія і практика» (Київ, 2019); «Формування ключових і предметних компетентностей засобами сучасних освітніх технологій» (Кривий ріг, 2019), «Педагогіка та психологія: сучасний стан розвитку наукових досліджень та перспективи» (Запоріжжя, 2019); «Influence of scientific achievements in education on the development of modern society» (Vilnius, 2019); «Scientific and Professional Conference Pedagogy and Psychology in the age of globalization» (Budapest, 2019); «Освіта дорослих: світові тенденції та перспективи» (Харків, 2020).

всеукраїнських конференціях та семінарах – «Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади» (Суми, 2015); «Професійно-творча і духовна самореалізація особистості в евристичній

освіті» (Суми, 2015); «Управлінські та психологічні аспекти професійної підготовки фахівців в умовах інноваційного розвитку освіти» (Харків, 2016); «Упровадження ІКТ в освітній процес навчальних закладів» (Полтава, 2016); «Ідея університету у європейському і національному вимірах: традиції, сьогодення, перспективи» (Львів, 2016); «Самореалізація пізнавально-творчого і професійного потенціалу особистості в інноваційній освіті» (Суми, 2016); «Прогнозування розвитку педагогічної інноватики» (Київ, 2016); «Управління навчальним закладом в умовах кризи: досвід А. С. Макаренка та сучасного керівника» (Суми, 2017); «Пізнавально-творча і професійна самореалізація особистості в евристичній освіті» (Суми, 2018); «Соціально-педагогічні засади формування громадянської відповідальності у студентів» (Конотоп, 2018); «Хортинг як засіб всебічного виховання молоді» (Ірпінь, 2018); «Ідея провідництва в освіті України (XIX – XX ст.)» (До 100-річчя з дня народження В. О. Сухомлинського) (Бердянськ, 2018); «Інноваційний розвиток національної освіти: стратегія, тактика, виміри змін» (Харків, 2018); «Інновації в освіті: ціннісно-компетентний підхід» (Київ, 2018); «Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника» (Суми, 2018, 2019); «Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад» (Київ, 2018); «Теорія та практика управлінської діяльності в умовах соціокультурних трансформацій» (Старобільськ, 2019); «Сучасна парадигма якості освіти: ідеї та моделі реалізації» (Харків, 2019); «Професійна компетентність керівника сучасного закладу освіти: код епохи» (Хмельницький, 2020). *всеукраїнському онлайн-семінарі: «Макаренівські читання»* (Суми, 2019); *всеукраїнських науково-практичних семінарах: «Управлінська майстерність керівника навчального закладу», «Управління проектами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві»* (Полтава, 2018); «Управління проектами у сфері науки освіти, інновацій та інформатизації» (Полтава, 2019); *всеукраїнському науково-практичному семінарі з міжнародною участю: «Макаренківські читання»* (Суми, 2020); *всеукраїнських читаннях з гуманної педагогіки: «Добра воля – найдорожча перемога»* (Київ, 2019).

Публікації. Основні положення й результати дисертаційної роботи відображено в 77 наукових та навчально-методичних працях, серед яких: 1 монографія; 5 розділів у колективних монографіях; 11 навчально-методичних посібників; 29 статей у фахових виданнях України, з них – 27 у виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз; 5 статей у наукових виданнях інших держав із напрямку, за яким підготовлено дисертацію (з них 4 – у виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз) та 26 публікацій апробаційного характеру в наукових журналах і збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та семінарів.

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему «Формування управлінської компетентності майбутнього викладача вищої школи у процесі магістерської підготовки» за спеціальністю 13.00.04 –

теорія і методика професійної освіти було захищено в 2015 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 44.053.01 у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, п'яти розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації – 717 сторінок (405 сторінок – основний текст). Список використаних джерел – 664 назви (з них – 229 іноземними мовами). Основний текст дисертації містить 23 таблиці, 8 рисунків. Робота містить 23 додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність розв'язання проблеми дослідження, її зв'язок із науковими темами, планами, програмами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, концепцію дослідження; розкрито методи дослідження, наукову новизну, практичне значення отриманих результатів; подано інформацію про особистий внесок здобувача, апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі **«Теоретико-методологічні засади дослідження проблеми розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки»** обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження проблеми розвитку інноваційної культури (ІК) майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) у процесі магістерської підготовки; схарактеризовано поняттєво-термінологічний апарат дослідження; висвітлено проблему розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки в теорії та практиці вітчизняної освіти.

Запропоновано методологічні основи дослідження проблеми розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки, у якій структурно впорядковано філософський, загальнонауковий, конкретнонауковий та технологічний рівні. З'ясовано, що їхній методологічний потенціал забезпечує необхідні теоретичні можливості для цілісного розв'язання поставлених у науковій розвідці завдань. На філософському методологічному рівні окреслено евристичні можливості діалектичної теорії пізнання, а також прослідковано низку принципів проведення науково-педагогічного пошуку.

Філософський рівень теоретико-методологічних засад дисертації представлено побудовою дослідження на основі інструментарію діалектичної теорії пізнання, провідних закономірностей і принципів наукового аналізу, що дало змогу розглядати досліджувану проблему з урахуванням принципів взаємозалежності та взаємообумовленості всіх явищ буття, єдності теорії та практики, розвитку й саморозвитку, системності й детермінованості.

Використання діалектичної теорії пізнання уможливило здійснити аналіз основної категорії дослідження – «розвиток», та спрямувати дослідження на дотримання основних принципів наукового пошуку, а саме: гностичності,

науковості, об'єктивності, всебічності, поліконцептуальності, історизму, єдності історичного та логічного, об'єктно-предметної визначеності, системності, багатофакторності, емпіричного аналізу конкретності, міждисциплінарності, єдності теорії та практики.

Виняткове значення для дослідження напрямів розвитку ІК особистості становить урахування основних законів та закономірностей розвитку, зокрема, закону переходу кількісних змін у якісні; закону єдності та боротьби протилежностей; закону заперечення заперечення. Аргументовано, що теоретичний потенціал закону діалектики – переходу кількісних змін у якісні – забезпечив упорядкування структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО. Діалектичне уявлення про те, що накопичення певного змісту навчального матеріалу та практичної підготовки забезпечить визначений рівень розвитку особистісних та професійних компетентностей майбутнього керівника ЗЗСО, сприяє структуруванню змісту навчального матеріалу в моделюванні процесу магістерської підготовки, дає змогу чітко сформулювати її очікувані результати та визначити діагностичний інструментарій. Важливе значення становить і діалектичний закон єдності та боротьби протилежностей, який зорієнтував дослідження на врахування якомога ширшого кола чинників, що впливають на процес розвитку інноваційної культури, допомагає його осмисленню під кутом зору сприятливих і несприятливих умов тощо. Діалектичний закон заперечення заперечення дозволив не втратити ідею про те, що розроблення досліджуваної моделі розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі саме магістерської підготовки повинно базуватися на попередній бакалаврській програмі й актуалізації життєвого та професійного досвіду, а також не уникати ідеї самоосвіти як ключової умови саморозвитку магістранта.

На рівні загальнонаукової методології представлено теоретичні можливості системного та синергетичного методологічних підходів. В обґрунтуванні теоретико-методологічних засад дисертації вагоме значення належить системному та синергетичному методологічним підходам, які об'єднані нами на загальнонауковому методологічному рівні. На рівні системного підходу підтверджено можливість обґрунтування сутності врахування взаємозалежності та взаємопов'язаності її складових. Синергетична методологія уможливила розгляд розвитку досліджуваного феномену як процесу самоорганізації постійної зміни та самооновлення в життєдіяльності педагогічної системи. На рівні конкретнонаукової методології інтегровано методологічний потенціал професійно-педагогічного, антропологічного, соціокультурного, культурологічного, парадигмального, цивілізаційного, формаційного, аксіологічного, проблемного, тезаурусного, феноменологічного, акмеологічного, праксеологічного та герменевтичного підходів, підкреслено важливість їхньої інтеграції та диверсифікації.

На технологічному рівні представлено сукупність загальнотеоретичних, емпіричних та спеціальних методів, які дали змогу провести необхідні операції щодо емпіричного збору, теоретичного аналізу й узагальнення матеріалів дослідження.

Розглянуто науково-теоретичні підходи дослідників до розуміння основних понять і категорій дисертації, з-поміж яких центральне місце займають такі, як «розвиток», «культура», «інновація», «інноваційна культура», «інноваційна культура особистості», «інноваційна культура керівника закладу загальної середньої освіти», «розвиток інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти». Констатовано, що відповідна терміносистема не має уніфікованих та однозначних визначень.

Проаналізовано стан дослідженості проблеми дисертації у вітчизняному науковому дискурсі. З огляду на міждисциплінарний характер предмету нашого дослідження, аналіз стану розробленості проблеми розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки здійснено в розрізі кількох гносеологічних дискурсів, зокрема: філософсько-теоретичного, економічного, психолого-педагогічного, професійно-педагогічного.

Найвні в сучасній теорії освіти розвідки досліджуваного феномену, що представляють означені гносеологічні дискурси, мають частковий характер та потребують систематизації й узагальнення, щодо формування цілісного уявлення про стан розуміння педагогічної природи розвитку ІК сучасної особистості в академічному пізнанні.

Констатовано, що на сьогодні не знайдено дослідження, у якому б на основі низки сучасних методологічних підходів, насамперед аксіологічного, синергетичного, акмеологічного та інших, було вибудовано парадигму розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки, що й вмотивовує пізнавальну та практикоорієнтовану актуальність дисертації.

Систематизовано науково-теоретичні підходи дослідників до розуміння основних понять і категорій наукової розвідки. Доведено, що відповідна терміносистема не має уніфікованих та однозначних трактувань. Узагальнення сучасних тлумачень провідних категорій дослідження дало змогу запропонувати визначення інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти як динамічну та системну цілісність, що містить пізнавально-практичну, аксіологічно-рефлексивну та креативно-прогностичну складові, та відображає готовність до вільного оперування знаннями, уміннями, навичками з обраної професії та характеризує здатність майбутнього керівника до вирішення управлінських завдань задля забезпечення конкурентоспроможності закладу загальної середньої освіти в ситуаціях невизначеності мінливих соціально-економічних та освітніх умов.

З'ясовано, що розвиток інновацій та ІК є закономірним, необхідним, історично обумовленим та самоорганізованим процесом об'єктивації та інституціалізації інноваційного контенту на суспільному та індивідуальному рівнях.

У дисертації визначено розвиток ІК майбутнього керівника ЗЗСО як системно організований, науково-методично забезпечений процес у магістерській підготовці, визначений потребами суспільства, держави й інших замовників освітніх послуг та інституціалізований, що ґрунтує взаємозв'язок і взаємозалежність складових ІК керівника з етапами її розвитку, які

корелюються зі змістом і педагогічно доцільними методичними системами професійної підготовки в закладі вищої освіти.

Отже, у розділі з'ясовано теоретико-методологічні засади дослідження проблеми розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки.

У другому розділі **«Проблема розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки в теорії та практиці зарубіжної освіти»** окреслено стан розробленості проблеми ІК майбутнього керівника ЗЗСО в зарубіжних наукових джерелах, сутність і структуру ІК майбутнього керівника ЗЗСО з позицій зарубіжного наукового дискурсу та схарактеризовано зарубіжний досвід запровадження магістерських програм підготовки майбутнього керівника ЗЗСО.

Аналіз наукових джерел з проблем ІК було здійснено з урахуванням таких критеріїв пошуку: за базою даних; за ключовими словами; за датою публікації. У процесі з'ясування стану розробленості проблеми ІК майбутнього керівника ЗЗСО в зарубіжній науковій літературі було обмежено стратегію пошуку англійськими науковими статтями, датованими 1980–2017 рр., що входили до таких баз даних, як EBSCO, ERIC, ResearchGate та Web of Science. Пошук наукових джерел здійснено за такими ключовими словами: «культура», «інновації», «інноваційна культура». Аналіз наукових джерел засвідчив, що найбільш поширеними вимірами розгляду ІК є національний та організаційний.

Узагальнення наукових підходів до аналізу поняття «інноваційна культура», наведені в зарубіжних джерелах дозволили виокремити такі рівні: макрорівень (ІК суспільства); мезорівень (ІК установи); мікрорівень або індивідуальний рівень (ІК (професійна культура) особистості).

На основі концепції К. Добні було розроблено модель ІК установи, що включає такі елементи: готовність до інновацій; креативність і підприємницький потенціал; навчання на організаційному та індивідуальному рівнях; ринкову орієнтацію; мотивацію та взаємовідносини.

Схарактеризовано складові ІК керівника закладу освіти, а саме: когнітивну, що охоплює професійні знання, творче мислення, кваліфікацію, досвід, уміння й навички, креативний потенціал, тобто інтелектуальний капітал, який формує інноваційні знання, генерує інноваційні ідеї для реалізації інноваційного процесу; ціннісно-мотиваційну, що синтезує різного роду цінності, потреби, інтереси, мотиви, стереотипи інших суб'єктів інноваційної системи; та поведінкову, що узагальнює інноваційні типи поведінки суб'єктів інноваційної системи в інноваційному процесі.

Показано, що пропозиція програм магістерської підготовки керівників ЗЗСО у світі є досить широкою. Висвітлено магістерські програми закладів вищої освіти зарубіжних країн (США, Великої Британії, Ірландії, Литви та Китаю), відібраних на підставі критерію розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО. Зокрема, розвиток ІК майбутнього керівника ЗЗСО здійснюється в межах магістерських програм з освітнього лідерства (Університет Південної Флориди

Сарасота-Манаті (США); Міжнародний університет Марконі (США); Нью-Йоркський університет (США); Університет Джорджа Вашингтона (США); Університетський коледж Лондона (Велика Британія); Університет Роугемптон (Велика Британія)); управління інноваціями та змінами (Університет Святої Марії, Твікенгем (Велика Британія)); управління освітою та навчанням (Міський університет Дубліна (Ірландія)); освітнього підприємництва (Університет прикладних наук Оулу).

Доведено, що магістерські програми означених ЗВО спрямовані на формування в майбутніх освітніх лідерів різних рівнів інноваційних навичок, які дозволяють швидко реагувати на зміни, що відбуваються в суспільстві в цілому й закладі освіти зокрема, ухвалювати рішення в нестандартних ситуаціях, задовольняти різноманітні потреби учасників освітнього процесу на засадах рівності та справедливості, що потребує високого рівня ІК.

Таким чином, у розділі схарактеризовано проблему розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО в теорії та практиці магістерської підготовки зарубіжної вищої школи.

У третьому розділі **«Концептуальні основи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки»** виокремлено чинники, функції та структурні складові ІК майбутнього керівника ЗЗСО.

Застосування методів системного та структурно-логічного аналізу дозволило виокремити такі взаємопов'язані рівні чинників розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО: макрорівень, мезорівень, мікрорівень. З'ясовано, що макрорівень задає інноваційний вектор руху системи в цілому, об'єднує глобальний, державно-політичний, економічний, науково-технічний, аксіологічний та соціокультурний складники та визначається колективними суб'єктами, що налаштовані на позитивне ставлення до новацій, у межах геополітичного регіону країни, місцевої громади тощо. У висновковано, що глобальний складник чинників макрорівня розвитку ІК особистості майбутнього керівника представлено максимізацією динамічності розвитку інновацій, усвідомленням суспільством їхнього глобального масштабу та виняткової ролі в упорядкуванні сучасної цивілізаційної динаміки й виробленні сутнісних моделей сталого інноваційного розвитку. Визначено, що для розвитку інноваційної сфери в Україні вагоме значення становить державно-політичний складник, який виявляється в підтримці інновацій на державному рівні. Аргументовано, що для впровадження в сучасній українській освіті, вагоме значення становить започаткована державою реформа «Нова українська школа», філософія якої побудована на максимальному впровадженні інноваційних технологій у освітній процес, а одним з основних завдань визначено підготовку інноватора: вчителя, організатора та менеджера освіти.

Доведено, що показниками економічного й науково-технологічного складників чинників розвитку ІК особистості майбутнього керівника ЗЗСО, є рівень промислового та технологічного розвитку країни, наявність комплексу

організаційно-економічних заходів, що охоплюють проведення ефективної державної експертизи інноваційної політики. Узагальнено, що до економічних чинників розвитку ІК особистості керівника належать конкуренція на світовому ринку, розвинена інноваційна інфраструктура, ефективний і соціально відповідальний бізнес і співпраця державного та приватного секторів економіки. Аналіз аксіологічного й соціокультурного складників дозволяє стверджувати про включення інновацій до ціннісної сфери суспільства, їхню легітимацію в культурі та соціальному житті.

Мезорівень розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО, що уможливорює поширення інновацій у певній галузі, включає інституційний складник, який представлено системою професійно-педагогічної освіти, яка забезпечує досягнення майбутнім управлінцем необхідних професійних компетентностей, що є необхідними для реалізації сформованої ІК у процесі безпосереднього управління закладом загальної середньої освіти.

Мікрорівень розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО забезпечує інтеграцію індивідуальних траєкторій особистісного та професійного розвитку й акумулює системну взаємодію низки складників на локальному рівні (місцева громада, заклад освіти, особистість управлінця). До чинників мікрорівня розвитку ІК особистості керівника належить і модель управлінської діяльності. З огляду на нестабільність і динамічність сучасних соціальних систем, до ефективних моделей управлінської діяльності віднесено системний і ситуативний підходи та кібернетичне управління; рефлексивне й особистісно-орієнтоване управління; демократичне та фасилітативне управління тощо. Доведено, що основним ресурсом і чинником ІК майбутнього керівника ЗЗСО є його особистість, якій притаманні індивідуальні якості, професійні компетентності, відповідний рівень загального розвитку та світогляд.

Використання низки загально-наукових методів системного, структурно-логічного аналізу дозволило виокремити функції ІК майбутнього керівника ЗЗСО, а саме: державотворча, стимулювально-мотиваційна, аксіологічна, креативна, когнітивна, світоглядно-сміслова, людинотворча (антропологічна), планетарно-особистісна, соціально-стратифікуюча, інтегративна.

Узагальнення й систематизація широкого кола наукових джерел дозволило констатувати, що сьогодні не існує уніфікованого підходу до визначення ІК як особистості, так і майбутнього керівника ЗЗСО. Доведено, що структурними компонентами ІК майбутнього керівника ЗЗСО є такі: пізнавально-практичний (методологічно-компетентнісна та процесуально-інституційна складові), аксіологічно-рефлексивний (телеологічно-стратегічна, аксіологічно-мотиваційна та когнітивно-концептуальна складові) та креативно-прогностичний (емоційно-вольова та творчо-евристична складові).

Отже, у розділі сформульовано концептуальні основи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки, виокремлено чинники розвитку досліджуваного феномену, визначено функції та структурні складові ІК майбутнього керівника ЗЗСО.

У четвертому розділі «Теоретичні засади обґрунтування структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки» обґрунтовано педагогічну систему розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО та розроблено структурно-функціональну модель її реалізації у процесі магістерської підготовки.

Використання методів синтезу, абстрагування та моделювання дозволило аргументувати, що структурно-функціональна модель педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО включає такі складові (рис. 1): теоретико-методологічний блок, який відображає мету – створення педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки; чинники, функції та структурні складові ІК майбутнього керівника ЗЗСО, методологічні підходи (системний, герменевтичний, кібернетичний, синергетичний, акмеологічний, аксіологічний, праксеологічний), принципи (цільового призначення, поліпарадигмальності, культуровідповідності, динамічності та гнучкості, студентоцентризму; різновекторності й нелінійності, вільного простору, діджиталізації, ергономічності); чинники розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО, функції та структурні компоненти ІК майбутнього керівника ЗЗСО; конструктивно-методичний блок – забезпечує розкриття змісту та використаних методів професійної підготовки на виокремлених етапах розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО: перший – мотиваційно-когнітивний, другий – професійно-практичний, третій – креативно-діяльнісний, четвертий – професійно-релевантний; контрольно-оцінний блок – висвітлює критерії, показники, рівні й результати розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки; педагогічні умови реалізації досліджуваного феномену.

Використання методу конкретизації уможливило аргументувати, що розвиток ІК майбутнього керівника ЗЗСО є ефективним за таких педагогічних умов: створення системи цілеспрямованого професійного розвитку викладача в інформаційно-розвивальному освітньому просторі ЗВО для забезпечення педагогічного керівництва розвитком ІК майбутнього керівника ЗЗСО; створення багаторівневої практичної підготовки майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти на засадах взаємодії, співробітництва та співтворчості закладів вищої та загальної середньої освіти з використанням можливостей віртуального навчання; забезпечення конвертації знань, умінь, навичок і технологій навчання в інноваційну управлінську діяльність; запровадження педагогічного аудиту в діяльність ЗВО.

Застосування класифікації та контент-аналізу наукових праць з досліджуваної проблеми, аналіз нормативно-правової бази та врахування структурних складових ІК майбутнього керівника ЗЗСО, дозволило визначити критерії, показники та рівні розвитку досліджуваного феномену.

Перший критерій – когнітивно-функціональний відповідає пізнавально-практичному компоненту ІК майбутнього керівника ЗЗСО та характеризує спосіб взаємодії суб'єкта зі знаряддями та предметом праці, а також ступінь його готовності до конкретного виду управлінської діяльності. Виділено такі

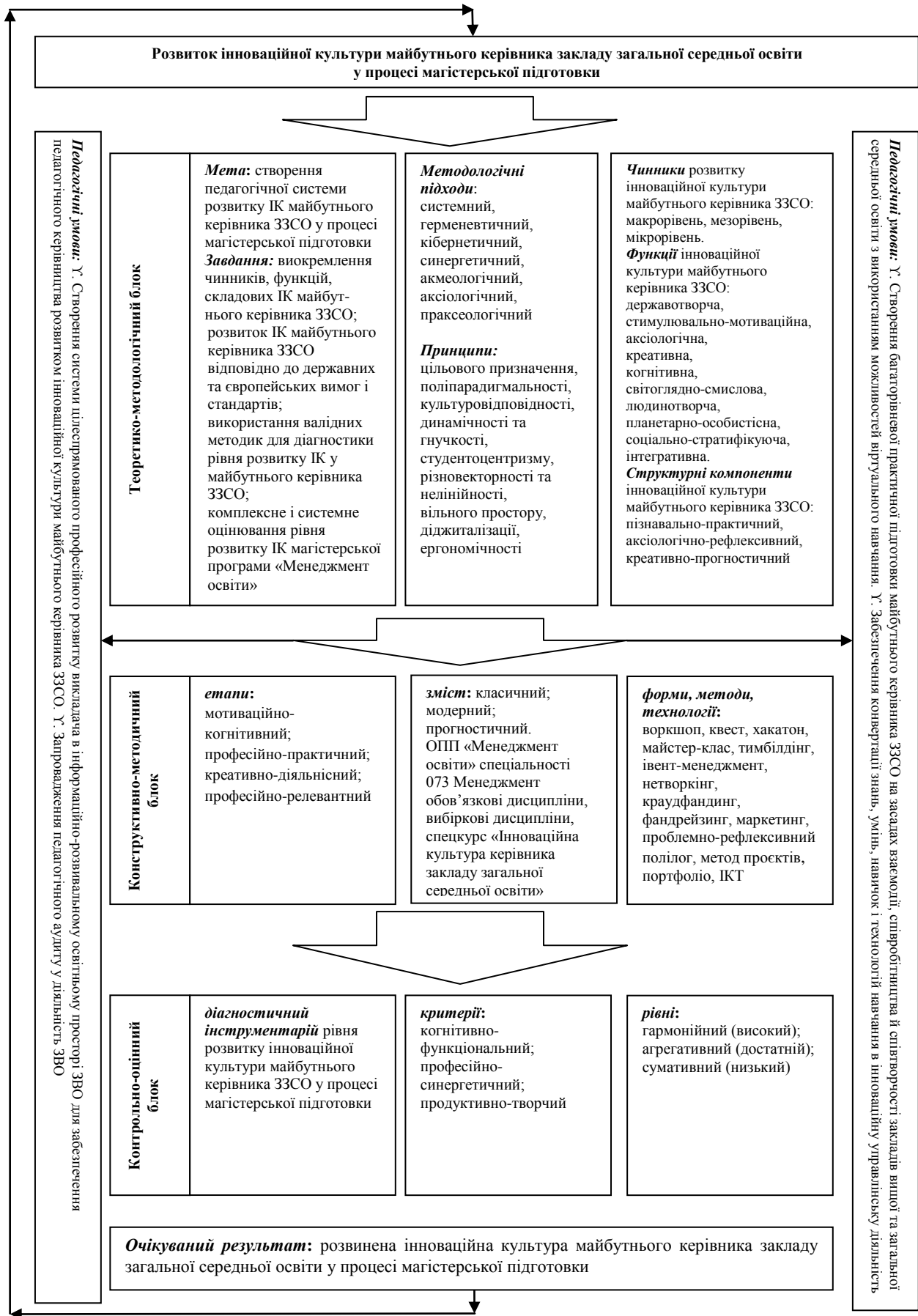

Рис 1. Структурно-функціональна модель педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки

його показники, як знання, уміння, навички, з проблем педагогічної інноватики та освітнього менеджменту, від яких залежить успішне виконання професійних функцій керівника ЗЗСО, його управлінську компетентність, мотивацію до розвитку ІК та опануванням змістом освіти.

Другий критерій – професійно-синергетичний – є інтегральною характеристикою свідомості й самосвідомості суб'єкта ІК, морально-світоглядних і етичних передумов його діяльності та відповідає аксіологічно-рефлексивному компоненту ІК майбутнього керівника ЗЗСО. Визначено систему морально-етичних поглядів, цінностей, настанов, сформованість професійних якостей, зокрема лідерських, здатність до особистісно-професійної трансформації, толерантність до невизначеності, рефлексивність та загальну спрямованість професійної ідентичності майбутнього керівника ЗЗСО.

Третій критерій – продуктивно-творчий, який відповідає креативно-прогностичному компоненту ІК майбутнього керівника ЗЗСО, передбачає створення ним принципово нових інтелектуальних і творчих освітніх продуктів та їх реалізацію чи впровадження в навчальний та управлінський процеси.

Визначено рівні (гармонійний (високий), агрегативний (достатній) та сумативний (низький)) розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки.

Гармонійний рівень розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО передбачає його високу функціональність в умовах швидкої зміни ідей, знань і технологій, здатність ефективно запроваджувати інновації в освітній, виховний і управлінський процес в умовах нових суспільно-економічних реалій (глобалізації, інформатизації, високих технологій тощо).

Агрегативний рівень розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки свідчить, що всі критерії та показники, що її визначають, мають тенденцію до підвищення рівня виявлення й замість індивідуального характеру їх прояву складають певні структуровані системи.

Сумативний рівень розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО представляє суму результатів вияву компонентів ІК у перетворювальній діяльності та комунікації майбутнього менеджера освіти.

Доведено, що спроектована в дослідженні структурно-функціональна модель педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО визначається такими характеристиками: цілеспрямованість, неадитивність, структурність, ієрархічність, синергійність, комунікативність, інтегративність, адаптивність, надійність, цілісність, відкритість, прагматичність.

Отже, розкрито теоретичні засади побудови структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку ІК майбутніх керівників ЗЗСО у процесі магістерської підготовки.

У п'ятому розділі **«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки»** визначено загальну стратегію та методикку проведення дослідно-експериментальної роботи, обґрунтовано й

запроваджено педагогічну систему розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО в процес магістерської підготовки на основі розробленої структурно-функціональної моделі та здійснено аналіз результатів експериментальної роботи.

Теоретичне обґрунтування структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО, визначення педагогічних умов її ефективної реалізації в практиці магістерської підготовки стало передумовою щодо вибору стратегії та методики організації експериментального дослідження.

У презентованому педагогічному дослідженні брали участь магістранти Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (19 осіб), Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (13 осіб), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (15 осіб), Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (47 осіб), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (30 осіб), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (18 осіб), Бердянського державного педагогічного університету (61 особа). Усього було задіяно 203 слухача магістерської програми: 108 чол. склали контрольну групу (КГ) – магістранти Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» та Бердянського державного педагогічного університету, 95 чол. – експериментальну (ЕГ); також було задіяно 94 викладача. Обсяг вибірки (кількість магістрантів експериментальної та контрольної груп) забезпечував репрезентативність отримуваних даних.

Дослідження розвитку ІК майбутніх керівників ЗЗСО у процесі їх магістерської підготовки складалося з чотирьох етапів та тривало в період із 2015 р. до 2019 р.

Перший етап дослідження було присвячено вивченню філософських, педагогічних, психологічних та наукових розвідок з проблеми менеджменту освіти та педагогічної інноватики; визначенню наукового та поняттєво-термінологічного апарату; розробці концепції дослідження.

Педагогічний експеримент було побудовано на порівнянні результатів дослідження в експериментальній та контрольній групах, які знаходять прояв у змінах, що відбулись у ході експерименту, за визначеними критеріями, що встановлено за допомогою вхідного та вихідного діагностування (анкетування, тестування тощо).

На другому етапі дослідження розвитку ІК майбутніх керівників ЗЗСО у процесі магістерської підготовки – визначено чинники розвитку ІК майбутніх керівників ЗЗСО у процесі магістерської підготовки, схарактеризовано сутність, функції, структурні складові ІК майбутніх керівників ЗЗСО, педагогічні умови її розвитку під час магістерської підготовки, що уможливило побудову педагогічної системи означеного процесу та дозволило унаочнити її у вигляді структурно-функціональної моделі (рис. 1); виокремлено критерії, показники та рівні розвитку досліджуваного феномену; відібрано, розроблено й апробовано методики та методи визначення й оцінювання рівня розвитку ІК майбутнього

керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки; проведено констатувальний педагогічний експеримент, здійснено аналіз отриманих даних.

Проведення констатувального етапу педагогічного експерименту дало змогу виявити відповідний рівень розвитку ІК майбутніх керівників ЗЗСО, у ході якого застосовано такі методи: індивідуальні та групові сфокусовані інтерв'ю зі слухачами магістерської програми, керівниками ЗЗСО, науково-педагогічними працівниками, завідувачами кафедр, деканами та їх заступниками; діагностування. Здійснено математичну обробку результатів, коефіцієнт надійності для всіх анкет, діагностичних методик мав значення від 0,85 до 0,91 (при $p < 0,01$), що доводить їх високу надійність (результати пілотажного дослідження для з'ясування валідності та надійності анкет).

Узагальнені результати діагностування дали підстави для висновків, що пізнавально-практичний компонент ІК у майбутніх керівників ЗЗСО і в ЕГ, і КГ сформовано на сумативному рівні, аксіологічно-рефлексивний, креативно-прогностичний – на агрегативному.

На третьому етапі дослідження розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки – впроваджено структурно-функціональну модель педагогічної системи розвитку ІК майбутніх керівників ЗЗСО у процесі їх магістерської підготовки (формульальний етап педагогічного експерименту).

Технологічний супровід педагогічної системи розвитку ІК майбутніх керівників ЗЗСО здійснювалося на основі складання й реалізації Дорожньої карти, яка уможливила впорядкування взаємодії та забезпечення ефективного функціонування всіх компонентів, що чинять вплив на розвиток ІК майбутніх керівників ЗЗСО під час магістерської підготовки, для досягнення високого рівня якості досліджуваного процесу.

Відповідно до запропонованої структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО в умовах магістратури процес розвитку досліджуваного феномену здійснено за такими чотирма етапами: мотиваційно-когнітивний, професійно-практичний, креативно-діяльнісний, професійно-релевантний.

Перший етап – мотиваційно-когнітивний – створення педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО передбачав підготовку професорсько-викладацького складу, що забезпечує магістерську програму, до реалізації поставленої мети. З огляду на запропоновану структурно-функціональну модель окресленого процесу вирішенню цієї проблеми сприяла реалізація першої педагогічної умови – створення системи цілеспрямованого професійного розвитку викладача в інформаційно-розвивальному освітньому просторі ЗВО для забезпечення педагогічного керівництва розвитком ІК майбутнього керівника ЗЗСО.

У ході формульального етапу педагогічного експерименту було здійснено навчання викладачів випускової кафедри шляхом взаємодії різноманітних видів освіти: формальної (внутрішньокафедральний семінар для викладачів «Педагогічне керівництво розвитком ІК майбутніх керівників ЗЗСО»), неформальної (навчання в дії, навчання взаємодії, навчання вчитись) та

інформальної (індивідуальна пізнавальна діяльність викладачів, мережеве навчання, навчання через ЗМІ, використання університетського інформаційного центру, соціальних мереж, кіно-, відео-, інтернет-ресурсів тощо).

Реалізація педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО передбачала виокремлення знань, умінь, навичок, компетентностей відповідно до сутнісних характеристик, що складають ІК майбутнього керівника ЗЗСО, та формуються під час вивчення обов'язкових, вибіркових дисциплін та авторського спецкурсу «Інноваційна культура керівника закладу загальної середньої освіти» за навчальним планом реалізації освітньої програми «Менеджмент освіти» спеціальності 073 Менеджмент.

У процесі експериментальної роботи для мотивації майбутніх керівників ЗЗСО щодо розвитку їх ІК та опанування ними на високому рівні теоретико-педагогічними, управлінськими знаннями вивчення обов'язкових і вибіркових дисциплін та авторського спецкурсу запроваджено такі інноваційні форми й методи навчання: проблемні, бінарні лекції, лекції – прес-конференції, лекції з розбором конкретних ситуацій, лекції із застосуванням техніки зворотного зв'язку; самоорганізуючі, пошукові, рефлексивні семінари, семінар-генератор ідей, семінар-екскурсія, семінар-практикум, семінар за методом «снігова куля», семінар – Коментоване читання; можливості Google сервісів (Google Classroom, Google Docs, Google Drive, Gmail тощо).

Другий етап педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО – професійно-практичний. Зазначений етап передбачав реалізацію другої педагогічної умови – створення багаторівневої практичної підготовки майбутнього керівника ЗЗСО на засадах взаємодії, співробітництва та співтворчості закладів вищої та середньої освіти з використанням можливостей віртуального навчання. Зазначена педагогічна умова передбачала комплексну реалізацію таких основних напрямів удосконалення практичної підготовки: органічне поєднання змісту теоретичної підготовки з практикою; модернізація практичної підготовки в режимі віртуального навчання засобами інноваційних комп'ютерних технологій; проведення навчальних занять у формі практичних тренінгів тощо.

Протягом експериментального дослідження проводився моніторинг змісту практичної підготовки та його реалізації на практиці в процесі магістерської підготовки.

Аналіз перебігу експериментального дослідження уможливив висновок, що практична підготовка майбутнього керівника не повинна замикатися тільки на проходженні стажування у ЗЗСО, а здійснюватися також і під час аудиторних занять. Викладачі кафедри запровадили проведення інтегрованих занять із різних навчальних дисциплін, які реалізовувалися через методики вираженого практичного характеру – воркшопи, квести, хакатони, майстер-класи, демонстрації, презентації тощо, які формували саме практичні управлінські уміння й навички, досвід управлінської діяльності, а також розвивали ІК майбутнього керівника ЗЗСО.

Третій етап створення педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО – креативно-діяльнісний. На означеному етапі відбувалося

перенесення знань в іншу міждисциплінарну ситуацію шляхом їх узагальнення, трансформації для конструювання на основі вже відомих умінь і навичок принципово нового способу розв'язання управлінської проблеми. Зміст магістерської підготовки майбутнього керівника ЗЗСО передбачав не лише вивчення існуючої управлінської практики, а також побудову нових способів професійної діяльності, розуміння їх теоретичного підґрунтя, що було реалізовано в експериментальному дослідженні.

Креативно-діяльнісний етап педагогічної системи розвитку ІК майбутніх керівників ЗЗСО передбачав реалізацію виокремленої та теоретично обґрунтованої третьої педагогічної умови щодо забезпечення конвертації знань, умінь, навичок і технологій навчання в інноваційну управлінську діяльність.

Перебіг експериментального дослідження передбачав виконання означеної педагогічної умови також у позааудиторній роботі зі слухачами магістерської програми. Майбутні керівники опановували такі технології: тимбілдінг, івент-менеджмент, нетворкінг, краудфандинг, фандрейзинг, маркетинг, проблемно-рефлексивний полілог, метод проєктів, портфоліо, ІКТ тощо.

Четвертий етап педагогічної системи розвитку ІК у слухачів магістерської програми – професійно-релевантний – передбачав формування системи морально-етичних поглядів, цінностей, настанов, які виражають ставлення особистості майбутнього керівника ЗЗСО до професійної діяльності, інновацій, колег, самого себе та визначають його професійну поведінку. Формування професійно-ціннісних орієнтацій слухачів магістерської програми забезпечувалося шляхом опанування системою аксіологічних знань у процесі вивчення дисциплін циклу загальної підготовки (філософія науки, іноземна мова за професійним спрямуванням, правове забезпечення професійної діяльності, технології комп'ютерних мереж в управлінні організацією), циклу професійної підготовки (управління змістом робіт, психологія управління, аудит і оцінювання управлінської діяльності, управління інформаційними зв'язками, техніка управлінської діяльності), а також вибіркового навчальних дисциплін та авторського спецкурсу. З цією метою на лекціях і семінарсько-практичних заняттях використовувалися: метод проблемно-рефлексивного полілогу; спеціальні завдання та вправи, присвячені окремим цінностям, їх втіленню та впливу на майбутню професійну діяльність; антитезисний засіб викладу матеріалу та позиційні дискусії; діалогові технології; рефлексивні вправи; рефлексивна діагностика.

Професійно-релевантний етап створення педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО передбачав реалізацію четвертої педагогічної умови – запровадження педагогічного аудиту в діяльність ЗВО. Для здійснення педагогічного аудиту якості освіти було застосовано такі методи контролю: тестовий контроль; графічний контроль; практичний контроль; самоконтроль.

За результатами педагогічного аудиту було побудовано матрицю, яка включала такі складові освітнього процесу: предметно-інформаційна,

діяльнісно-комунікативна, ціннісно-орієнтаційна, які на основі визначених у дисертації якісних індикаторів дозволили відобразити результати навчально-пізнавальної діяльності майбутніх керівників ЗЗСО щодо розвитку ІК під час їх навчання в магістратурі.

Четвертий етап дослідно-експериментальної роботи (контрольний етап педагогічного експерименту) – забезпечив визначення ефективності впровадження структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку ІК майбутніх керівників ІК у процесі їх магістерської підготовки – передбачав математичну обробку отриманих експериментальних даних. Здійснено статичну обробку достовірності отриманих результатів впровадження структурно-функціональної моделі розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки за критерієм χ^2 , який оцінює достовірність відмінностей між відсотковими частками цих вибірок.

Для визначення рівня розвитку ІК майбутніх керівників ЗЗСО виявлено динаміку зміни її окремих складників в умовах магістратури та оцінено ефективність розробленої структурно-функціональної моделі досліджуваного в дисертаційній роботі процесу.

Під час експериментальної роботи досліджено виокремлені за компонентами ІК показники та застосовано такий діагностичний інструментарій, а саме: за пізнавально-практичним компонентом – рівень знань, умінь, навичок майбутніх керівників із навчальних дисциплін, зростання управлінських умінь і здібностей (контрольні роботи, анкети виявлення розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО, діагностична ділова гра, матриця педагогічного аудиту навчально-пізнавальної діяльності); за аксіологічно-рефлексивним компонентом – сформованість професійно-ціннісних орієнтацій (експрес-діагностика соціальних цінностей особистості, сформованість рефлексії, мотиваційна сфера особистості майбутнього керівника ЗЗСО); за креативно-прогностичним компонентом – вивчення можливостей перенесення знань майбутніми керівниками в іншу міждисциплінарну ситуацію шляхом їх узагальнення, трансформації для конструювання принципово нового способу розв'язання управлінської проблеми, розвиток творчого потенціалу (діагностика виявлення суб'єктивного місця професії та професійної ролі в структурі особистості майбутнього керівника, визначення готовності до оперативного освоєння нововведення та швидкої адаптації до мінливих умов дійсності; самостійно обирати чи змінювати форми професійної діяльності та забезпечувати саморегуляцію поведінки, оцінювання лідерських якостей майбутніх керівників ЗЗСО).

Для отримання інформації про динаміку розвитку кожного компонента інноваційної культури під час поетапного втілення структурно-функціональної моделі педагогічної системи її розвитку в процесі магістерської підготовки на основі обґрунтованих педагогічних умов порівнювалися результати досліджень констатувального й контрольного етапів експерименту, що спрямовані на виявлення рівнів сформованості визначених компонентів і показників ІК майбутніх керівників ЗЗСО, що візуалізовано в таблиці 1.

**Результати експериментальної перевірки ефективності структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутніх керівників закладу загальної середньої освіти
(приріст у %)**

Компоненти	Критерії	Рівні	Групи	
			Е	К
Пізнавально-практичний	Когнітивно-функціональний	Гармонійний	+3,53	+0,36
		Агрегативний	+3,67	+0,54
		Сумативний	-7,2	-0,6
	Професійно-синергетичний	Гармонійний	+9,1	+0,55
		Агрегативний	+4,04	+0,14
		Сумативний	-6,9	-0,69
	Продуктивно-творчий	Гармонійний	+11,1	+0,27
		Агрегативний	+5,73	+0,81
		Сумативний	-7,3	-1,08
Аксиологічно-рефлексивний	Когнітивно-функціональний	Гармонійний	+3,79	+2,34
		Агрегативний	+3,54	+1,98
		Сумативний	-7,33	-0,98
	Професійно-синергетичний	Гармонійний	+8,71	+3,05
		Агрегативний	+3,71	+1,01
		Сумативний	-6,70	-3,44
	Продуктивно-творчий	Гармонійний	+10,2	+4,56
		Агрегативний	+4,99	+2,12
		Сумативний	-7,4	-2,56
Креативно-прогностичний	Когнітивно-функціональний	Гармонійний	+6,9	+3,78
		Агрегативний	+3,7	+1,77
		Сумативний	-9,6	-2,65
	Професійно-синергетичний	Гармонійний	+7,9	+2,98
		Агрегативний	+4,1	+2,14
		Сумативний	-7,1	-2,66
	Продуктивно-творчий	Гармонійний	+9,8	+4,01
		Агрегативний	+5,11	+1,78
		Сумативний	-6,8	-2,33
Середній приріст рівнів по групах		Гармонійний	+7,89	+2,43
Середній приріст рівнів по групах		Агрегативний	+4,29	+1,37
Середній приріст рівнів по групах		Сумативний	-7,37	-1,89

Контрольний експеримент передбачав визначення динаміки рівнів сформованості ІК майбутнього керівника ЗЗСО за виокремленими нами компонентами. З цією метою узагальнено отримані дані експериментального дослідження та повторно здійснено діагностику стану сформованості ІК майбутніх керівників ЗЗСО, результати якої було використано під час проведення констатувального експерименту. Виявлено результати експериментальної перевірки ефективності структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку ІК майбутніх керівників ЗЗСО відповідно до означених у роботі компонентів, критеріїв та рівнів.

Аналіз ефективності педагогічної системи розвитку ІК майбутніх керівників ЗЗСО здійснено за допомогою обробки результатів дослідження методами математичної статистики – графічним та дисперсійним аналізом.

Порівняння результатів розвитку інноваційної культури майбутніх менеджерів освіти в експериментальній та контрольній групах (на

констатувальному та контрольному етапах педагогічного експерименту), дозволило зробити висновки про ефективність застосування розробленої та науково-обґрунтованої структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки.

ВИСНОВКИ

Розробка, наукове обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки дозволила дійти таких **висновків**.

1. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження проблеми розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки.

Методологічний інструментарій дисертації, який вибудовано на філософському, загальнонауковому, конкретнонауковому та технологічному рівнях, забезпечив необхідні теоретичні й методологічні умови для розроблення теорії та методики розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки. Філософський рівень – дозволив зорієнтувати вихідні положення дисертації на теоретико-методологічних положеннях діалектичної теорії та прослідкувати низку принципів проведення науково-педагогічного пошуку теоретичного й методичного характеру. На другому – загальнонауковому рівні обґрунтовано теоретичні можливості використання системного та синергетичного методологічних підходів. Третій рівень – конкретнонаукової методології дозволив не лише спиратися на методологічні орієнтири власне професійно-педагогічного, антропологічного, соціокультурного, культурологічного, парадигмального, цивілізаційного, формаційного, аксіологічного, проблемного, тезаурусного, феноменологічного, акмеологічного, праксеологічного та герменевтичного підходів, але й забезпечити їхній полілог та методологічну диверсифікацію. Таке взаємопроникнення методологій дало можливість виявити міждисциплінарну сутність процесу розвитку ІК особистості майбутнього освітнього менеджера в умовах магістратури, цілісно та аргументовано розглянути структуру ІК майбутнього керівника ЗЗСО, виокремити та обґрунтувати етапи й методику її розвитку. Систематизовано провідні положення сучасної теорії педагогічного пізнання, професійної педагогіки, схарактеризовано наукові узагальнення щодо методики розвитку ІК особистості, враховано положення провідних державних і міжнародних документів, що регулюють розвиток інновацій та інноваційної діяльності, систематизовано джерельну базу (монографії, дисертації, автореферати дисертацій, наукові статті тощо), що уможливило отримати обґрунтовані й об'єктивні висновки щодо розвитку ІК особистості, та представити концептуальні положення щодо розуміння педагогічної сутності інновацій і розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО. На четвертому – технологічному рівні представлено сукупність загальнотеоретичних, емпіричних та спеціальних методів, які дали змогу провести необхідні операції щодо емпіричного збору, теоретичного аналізу

й узагальнення матеріалів дослідження. Аргументовано, що застосований у дослідженні методологічний інструментарій відповідає поставленим завданням, ураховує міждисциплінарну специфіку предмета дослідження. Систематизовано провідні положення сучасної теорії педагогічного пізнання, професійної педагогіки, вивчено наукові узагальнення щодо методики розвитку ІК особистості майбутнього керівника ЗЗСО.

2. Схарактеризовано проблему розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки в теорії та практиці вітчизняної та зарубіжної освіти.

Характеристика стану дослідженості теми дисертації у вітчизняній та зарубіжній освіті дозволила дійти висновку про її міждисциплінарний характер, що включає континуум гносеологічних дискурсів, зокрема: філософсько-теоретичний, економічний, психолого-педагогічний, професійно-педагогічний. Представники вимірів розгляду аналізу розвитку ІК аналізують окремих його аспект, а їхнє узагальнення – дає змогу уявити стан розуміння в академічному пізнанні педагогічної природи розвитку ІК сучасної особистості. Водночас констатовано, що на сьогодні нами не виявлено дослідження, у якому б на основі низки сучасних методологічних підходів було вибудовано парадигму розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки, що й забезпечило пізнавальну та практикоорієнтовану актуальність дисертації.

У дослідженні доведено наявність концептуального плюралізму в поглядах зарубіжних науковців щодо трактування поняття «інноваційна культура». Констатовано, що інноваційно орієнтована культура трактується як сукупність організаційних культурних цінностей, норм та артефактів, що підтримує інноваційність організації. Як нематеріальний стратегічний ресурс, інноваційно орієнтована культура, передбачає інновації, готовність до ризику, майбутню орієнтацію на ринок, відкриту свідомість та навчання.

Схарактеризовано визначені зарубіжними вченими складові ІК керівника ЗЗСО, а саме: когнітивну, що охоплює професійні знання, творче мислення, кваліфікацію, досвід, уміння й навички, креативний потенціал, тобто інтелектуальний капітал, який формує інноваційні знання, генерує інноваційні ідеї для реалізації інноваційного процесу; ціннісно-мотиваційну, що синтезує різні цінності, потреби, інтереси, мотиви, стереотипи та інших суб'єктів інноваційної системи; та поведінкову, що узагальнює інноваційні типи поведінки суб'єктів інноваційної системи в інноваційному процесі.

Аналіз зарубіжної практики магістерської підготовки майбутнього керівника ЗЗСО дозволив констатувати, що пропозиція програм магістерської підготовки керівників ЗЗСО у світі є досить широкою.

Доведено, що магістерські програми ЗВО спрямовані на формування в майбутніх освітніх лідерів різних рівнів інноваційних навичок, які дозволяють швидко реагувати на зміни, що відбуваються в суспільстві в цілому, й закладі освіти зокрема, ухвалювати рішення в нестандартних ситуаціях, задовольняти різноманітні потреби учасників освітнього процесу на засадах рівності та справедливості, що потребує високого рівня ІК.

3. Виокремлено чинники розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО, функції та структурні складові ІК майбутнього керівника ЗЗСО.

Класифіковано чинники розвитку досліджуваного феномену за трьома рівнями: макрорівень (глобальний, державно-політичний, економічний, науково-технічний, аксіологічний та соціокультурний складники); мезорівень (інституційний складник, який представлено системою професійно-педагогічної освіти) та мікрорівень (забезпечує інтеграцію до індивідуальних траєкторій особистісного та професійного розвитку).

Виокремлено функції ІК майбутнього керівника ЗЗСО, а саме: державотворча, стимулювально-мотиваційна, аксіологічна, креативна, когнітивна, світоглядно-сміслова, людинотворча (антропологічна), планетарно-особистісна, соціально-стратифікуюча, інтегративна.

Доведено, що структурними компонентами ІК майбутнього керівника ЗЗСО є такі: пізнавально-практичний (методологічно-компетентнісна та процесуально-інституційна складові), аксіологічно-рефлексивний (телеологічно-стратегічна, аксіологічно-мотиваційна та когнітивно-концептуальна складові) та креативно-прогностичний (емоційно-вольова та творчо-евристична складові).

З'ясовано науково-теоретичні підходи дослідників до розуміння основних понять і категорій наукової розвідки. Констатовано, що відповідна терміносистема не має уніфікованих та однозначних визначень. Сучасні тлумачення провідних категорій дослідження дають змогу запропонувати визначення інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти як динамічну й системну цілісність, що містить пізнавально-практичну, аксіологічно-рефлексивну та креативно-прогностичну складові, та відображає готовність до вільного оперування знаннями, уміннями, навичками з обраної професії та характеризує здатність майбутнього керівника до вирішення управлінських завдань задля забезпечення конкурентоспроможності закладу загальної середньої освіти в ситуаціях невизначеності мінливих соціально-економічних та освітніх умов.

Визначено, що розвиток інноваційної культури – це системно організований, відповідно забезпечений процес у магістерській підготовці, визначений потребами суспільства, держави й замовників освітніх послуг та інституалізований, що ґрунтує взаємозв'язок і взаємозалежність складових інноваційної культури з етапами її розвитку, які корелюються зі змістом і педагогічно доцільними методичними системами професійної підготовки в закладі вищої освіти.

4. Розроблено та науково обґрунтовано структурно-функціональну модель та створено на її основі педагогічну систему розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти.

Теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО та виокремлено такі її складові: блоки (теоретико-методологічний, конструктивно-методичний, контрольо-оцінний) та педагогічні умови її реалізації. Теоретико-

методологічний блок, який відображає мету – формування нового типу сучасного керівника з високим рівнем професійної компетентності та значною долею інтелектуальної складової в людському капіталі індивіда; методологічні підходи (системний, герменевтичний, кібернетичний, синергетичний, акмеологічний, аксіологічний, праксеологічний), принципи (цільового призначення, поліпарадигмальності, культуровідповідності, динамічності та гнучкості, студентоцентризму; різновекторності й нелінійності, вільного простору, діджиталізації, ергономічності); чинники розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО (макрорівень (глобальний, державно-політичний, економічний, науково-технічний, аксіологічний і соціокультурний складники); мезорівень (інституційний складник, який представлено системою професійно-педагогічної освіти) та мікрорівень (забезпечує інтеграцію до індивідуальних траєкторій особистісного та професійного розвитку)), функції (державотворча, стимулювально-мотиваційна, аксіологічна, креативна, когнітивна, світоглядно-сміслова, людинотворча (антропологічна), планетарно-особистісна, соціально-стратифікуюча, інтегративна) та структурні компоненти (пізнавально-практичний (методологічно-компетентнісна та процесуально-інституційна складові), аксіологічно-рефлексивний (телеологічно-стратегічна, аксіологічно-мотиваційна та когнітивно-концептуальна складові) та креативно-прогностичний (емоційно-вольова та творчо-евристична складові)) ІК майбутнього керівника ЗЗСО; конструктивно-методичний блок – забезпечує розкриття змісту та використаних методів науково-методичного супроводу професійної підготовки на виокремлених етапах (мотиваційно-когнітивний, професійно-практичний, креативно-діяльнісний, професійно-релевантний); контрольо-оцінний блок – висвітлює критерії (когнітивно-функціональний, професійно-синергетичний, продуктивно-творчий)) розвитку ІК майбутніх керівників ЗЗСО, показники, рівні й результати розвитку ІК майбутніх керівників ЗЗСО в процесі магістерської підготовки.

5. Окреслено педагогічні умови, розроблено науково-методичний супровід та етапи реалізації педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки.

Обґрунтовано педагогічні умови ефективного розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО, а саме: створення системи цілеспрямованого професійного розвитку викладача в інформаційно-розвивальному освітньому просторі ЗВО; створення багаторівневої практичної підготовки на засадах взаємодії, співробітництва та співтворчості закладів вищої та середньої освіти з використанням можливостей віртуального навчання; забезпечення конвертації знань, умінь, навичок і технологій навчання в інноваційну управлінську діяльність; запровадження педагогічного аудиту в діяльність ЗВО.

Відповідно до запропонованої структурно-функціональної моделі розвиток ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки здійснено на чотирьох етапах, а саме: мотиваційно-когнітивний, професійно-практичний, креативно-діяльнісний, професійно-релевантний.

Перший етап – мотиваційно-когнітивний – спрямовано на формування мотивації до розвитку ІК та здійснення процесу засвоєння теоретико-педагогічних, управлінських знань. На зазначеному етапі ІК майбутнього керівника представлено сукупністю фактичних знань як інформаційної бази освітнього процесу у вигляді уявлень, суджень, теорій та реалізовано першу педагогічну умову – створення системи цілеспрямованого професійного розвитку викладача в інформаційно-розвиненому освітньому просторі ЗВО для забезпечення педагогічного керівництва розвитком ІК майбутнього керівника ЗЗСО.

Другий етап розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО – професійно-практичний. Зазначений етап передбачав реалізацію другої педагогічної умови – створення багаторівневої практичної підготовки майбутнього керівника ЗЗСО на засадах взаємодії, співробітництва та співтворчості закладів вищої та середньої освіти з використанням можливостей віртуального навчання.

Третій етап розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО – креативно-діяльнісний. На означеному етапі відбувалося перенесення знань в іншу міждисциплінарну ситуацію шляхом їх узагальнення, трансформації для конструювання на основі вже відомих умінь і навичок принципово нового способу розв’язання управлінської проблеми. Зміст магістерської підготовки майбутнього керівника ЗЗСО передбачав не лише вивчення існуючої управлінської практики, а також побудову нових способів професійної діяльності, розуміння їх теоретичного підґрунтя, що було реалізовано в експериментальному дослідженні. Зазначений етап передбачав реалізацію третьої педагогічної умови – забезпечення конвертації знань, умінь, навичок і технологій навчання в інноваційну управлінську діяльність.

Четвертий етап розвитку педагогічної системи ІК у слухачів магістерської програми – професійно-релевантний – передбачав реалізацію четвертої педагогічної умови – запровадження аудиту в діяльність ЗВО та був спрямований на формування системи морально-етичних поглядів, цінностей, настанов, які виражають ставлення особистості майбутнього керівника ЗЗСО до професійної діяльності, інновацій, колег, власне себе та визначають його професійну поведінку. Формування професійно-ціннісних орієнтацій слухачів магістерської програми забезпечувалося шляхом опанування системою аксіологічних знань у процесі вивчення дисциплін циклу загальної підготовки (філософія науки, іноземна мова за професійним спрямуванням, правове забезпечення професійної діяльності, технології комп’ютерних мереж в управлінні організацією), циклу професійної підготовки (управління змістом робіт, психологія управління, аудит і оцінювання управлінської діяльності, управління інформаційними зв’язками, техніка управлінської діяльності), вибіркового навчальних дисциплін та авторського спецкурсу «Інноваційна культура керівника закладу загальної середньої освіти». З цією метою на лекціях і семінарсько-практичних заняттях використовувалися: метод проблемно-рефлексивного полілогу; спеціальні завдання та вправи, присвячені окремим цінностям, їх втіленню та впливу на майбутню професійну діяльність;

антитезисний засіб викладу матеріалу та позиційні дискусії; діалогові технології; воркшоп, квест, хакатон, майстер-клас, тимбілдинг, івент-менеджмент, нетворкінг, краудфандинг, фандрейзинг, маркетинг, проблемно-рефлексивний полілог, метод проєктів, портфоліо, ІКТ; рефлексивні вправи; рефлексивна діагностика.

З'ясовано, що спроєктована в дисертації структурно-функціональна модель педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки характеризується такими ознаками: цілеспрямованість, неадитивність, структурність, ієрархічність, синергійність, комунікативність, інтегративність, адаптивність, надійність, цілісність, відкритість, прагматичність.

6. Визначено критерії, показники та рівні розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО.

Аргументовано доцільність застосування таких критеріїв розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО, а саме: когнітивно-функціонального, професійно-синергетичного, продуктивно-творчого.

Перший критерій – когнітивно-функціональний відповідає пізнавально-практичному компоненту інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти та характеризує спосіб взаємодії суб'єкта зі знаряддями та предметом праці, а також ступінь його готовності до конкретного виду діяльності.

Другий критерій – професійно-синергетичний – виступає інтегральною характеристикою свідомості й самосвідомості суб'єкта інноваційної культури, морально-світоглядних і етичних передумов діяльності. Означений критерій відповідає аксіологічно-рефлексивному компоненту інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти.

Третій критерій – продуктивно-творчий, який відповідає креативно-прогностичному компоненту інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти, передбачає створення ним принципово нових інтелектуальних і творчих освітніх продуктів та їх реалізацію чи впровадження в освітній та управлінський процеси.

Доведено, що виокремлені критерії дозволили визначити: володіння основними стратегіями інноваційної діяльності в професійній сфері, рівень управлінської компетентності майбутнього керівника щодо здійснення інноваційної діяльності; здатність майбутнього керівника ЗЗСО активно приймати виклики та протистояти руйнівним суспільним та освітнім чинникам; стиль професійного мислення, професійний інтерес щодо запровадження інновацій; застосування прийомів самопізнання, самоаналізу, рефлексії щодо здібностей і можливостей, сильних і слабких складових власної особистості; уміння майбутнього керівника ЗЗСО орієнтуватися в ситуаціях невизначеності, в яких недостатньо інформації та можливий ризик, ухвалювати рішення й діяти з урахуванням різноманітних ризико-небезпечних факторів.

Визначено рівні розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО, а саме: гармонійний (високий), що передбачає його високу функціональність в

умовах швидкої зміни ідей, знань і технологій, здатність ефективно запроваджувати інновації в освітній, виховний і управлінський процес в умовах нових суспільно-економічних реалій (глобалізації, інформатизації, високих технологій тощо), розвиток на загальносуспільному й індивідуальному рівнях високих моральних цінностей, переконань, норм поведінки, лідерських якостей, від яких певною мірою залежить успішність суспільно-економічного розвитку, високий рівень інтелектуальних можливостей, наукового світогляду, володіння методами пізнавальної діяльності, мінімізацію асиметрії між матеріальністю та духовністю. Агрегативний (середній) рівень розвитку ІК керівника ЗЗСО свідчить, що всі критерії та показники, що його визначають, мають тенденцію до підвищення рівня виявлення й замість індивідуального характеру їх прояву складають певні структуровані системи. Сумативний (низький) рівень розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО являє суму результатів вияву компонентів ІК у перетворювальній діяльності та комунікації майбутнього менеджера освіти.

7. Здійснено дослідно-експериментальну перевірку ефективності структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки.

Під час експериментальної роботи визначено динаміку таких характеристик досліджуваного процесу: засвоєння професійно-педагогічних знань, умінь, навичок; зростання управлінських умінь і здібностей; навчально-пізнавальна діяльність із дисциплін циклу професійної підготовки; рівнів сформованості професійно-ціннісних орієнтацій; соціальних цінностей; сформованості рефлексії; мотиваційної сфери особистості; розвитку творчого потенціалу; сформованості професійної ідентичності; показників особистої готовності до змін, сформованості лідерських якостей; показників особистої готовності до змін.

Засвідчено позитивну динаміку змін рівнів розвитку ІК майбутніх керівників ЗЗСО у цілому та покомпонентно, що доведено графічним та дисперсійним аналізом у процесі педагогічного експерименту.

Експериментально перевірено ефективність розробленої структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО у процесі магістерської підготовки. Визначено, що за підсумками дослідно-експериментальної роботи в майбутніх керівників ЗЗСО, які входили до експериментальної групи, істотно збільшилися рівні розвитку ІК порівняно з результатами контрольної групи, що було виявлено за пізнавально-практичним, аксіологічно-рефлексивним та креативно-прогностичним компонентами.

Виявлено середній приріст рівнів по групах: експериментальній – гармонійний – 7,89 %, агрегативний – 4,29 %, сумативний – 7,37 %; контрольній – гармонійний – 2,43 %, агрегативний – 1,37 %, сумативний – -1,89 %.

Підсумки дослідно-експериментальної перевірки дозволили стверджувати, що теоретичне обґрунтування структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку ІК майбутнього керівника ЗЗСО на засадах системного, герменевтичного, кібернетичного, синергетичного,

акмеологічного, аксіологічного, праксеологічного підходів та її імплементація в освітній процес професійної магістерської підготовки ЗВО забезпечує ефективність педагогічної системи розвитку досліджуваного феномену в магістрантів освітньої програми «Менеджмент освіти» спеціальності 073 Менеджмент.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку ІК майбутніх керівників ЗЗСО у процесі магістерської підготовки. До перспективних напрямів подальших наукових розвідок відносимо: концептуальні основи розвитку, структурні складові ІК та діагностичний інструментарій розвитку ІК керівника ЗВО у процесі професійної підготовки на основі вивчення й систематизації перспективного європейського та світового досвіду.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографії

1. Козлов, Д. О. (2017). Інноваційна культура керівника навчального закладу в зарубіжних дослідженнях. У О. Г. Козлова, М. О. Лазарев (Ред.), *Теорія та практика магістерської підготовки менеджерів освіти* (сс. 83–103). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.
2. Козлов, Д. (2018). Структурные составляющие инновационной культуры руководителя учебного заведения: анализ зарубежных исследований. У О. В. Михайличенко (Ред.), *Актуальные проблемы организации обучения в высшей и средней школе – история, теория, практика* (сс. 203–217). Саарбрюккен, Германия: LAP LAMBERT Academic Publishing.
3. Козлов, Д. О. (2020). *Інноваційна культура майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти: теорія та методика розвитку*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.
4. Козлов, Д. О., Козлова, О. Г. (2015). Професійна мобільність педагога – фактор інноваційних змін у вищій освіті. У А. А. Сбруєва (Ред.), *Теорії і технології інноваційного розвитку вищої освіти: глобальний та регіональний аспекти* (сс. 191–201). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.
5. Козлов, Д. О. Молчанова, К. В., Козлова, О. Г. (2016). Інноваційні основи маркетингової діяльності сучасного керівника професійно-технічного навчального закладу. У М. О. Лазарев (Ред.), *Самореалізація пізнавально-творчого і професійного потенціалу особистості в інноваційній освіті* (сс. 171–188). Суми: ФОП Цьома С. П.
6. Козлов, Д. О., Рисіна, М. Ю., Михайличенко, І. В. (2019). Інновації у закладах освіти: історико-педагогічний екскурс. У М. О. Лазарев, О. Г. Козлова (Ред.), *Пізнавально-творча і професійна самореалізація особистості в евристичній освіті* (сс. 9–25). Суми: ФОП Цьома С. П.

Статті у наукових фахових виданнях України

7. Калініна, Л., Козлов, Д. (2019). Управління культурним розвитком особистості в змісті підручника для керівників сфери освіти. *Проблеми сучасного підручника*, 22, 109–122.

8. Козлов, Д. (2016). Філософсько-методологічні засади інноваційної культури керівника навчального закладу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 10 (64), 196–209.

9. Козлов, Д. (2017). Формування освітніх послуг в управлінні сучасним навчальним закладом на засадах маркетингу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (66), 326–336.

10. Козлов, Д. О. (2019). Розвиток інноваційної культури керівника закладу освіти: аналіз зарубіжного досвіду. *Інженерні та освітні технології*, 7, 2, 59–69.

11. Козлов, Д. О. (2020). Інноваційний дискурс культури як компонента підручника для керівника закладу освіти. *Проблеми сучасного підручника*, 24, 89–97.

12. Козлов, Д. О., Козлова, О. Г., Гребеник, Т. В. (2017). Управлінські аспекти підготовки фахівця-громадянина в умовах вищого навчального закладу. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*, 37–1, V (73): *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*, 393–404.

13. Козлов, Д., Козлова, О., Малецька, Т. (2015). Професійна мобільність майбутнього вчителя як педагогічна проблема. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7 (51), 63–72.

14. Козлов, Д. О., Мармаза, О. І. (2018). Тезаурус теорії управління у контексті професійної підготовки майбутнього керівника закладу освіти. *Витоки педагогічної майстерності*, 22, 124–129.

15. Козлов, Д., Мармаза, О. (2019). Інновації в управлінні закладом освіти в контексті гуманістичного підходу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (88), 289–299.

16. Kozlov, D. (2018). Innovative culture of future education institution manager in the foreign scientific discourse. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 10 (84), 293–303.

17. Kozlov, D. (2019a). Development of personality innovative culture: modern philosophical and pedagogical discourse. *Витоки педагогічної майстерності*, 24, 105–109.

18. Kozlov, D. O. (2019b). Innovations as an attribute of modernity: philosophical and pedagogical discourse. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, 4 (99), 5–12.

19. Kozlov, D. (2019c). Innovative behavior of a future manager as a factor of effective management by personnel of a secondary education institution. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 9 (93), 177–185.

20. Kozlov, D. (2019d). Innovative culture development of the future manager of the secondary educational institution within magister training process:

methodological basics. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 67, 1, 48–53.

21. Kozlov, D. (2019e). Innovative culture in the mainstream development of the modern society: theoretical analysis. *Фізико-математична освіта*, 3 (21), 7–10.

22. Kozlov, D. (2019f). Innovative culture of the future manager within the educational institution: theoretical analysis. *Інноваційна педагогіка*, 19, 1, 140–143.

23. Kozlov, D. (2019g). Major characteristics of innovative culture of the future manager of the secondary education institution. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 8 (92), 238–248.

24. Kozlov, D. (2019h). Mediacompetence as a condition in the development of the innovative culture of the future manager of the educational institution. *Витоки педагогічної майстерності*, 23, 118–122.

25. Kozlov, D. (2019i). Methodological approaches to innovative culture development of the future manager of the secondary educational institution within magister training process. *Педагогічний часопис Волині*, 4 (15), 56–61.

26. Kozlov, D. (2019j). Modern technologies in the development of innovative culture of the future manager of the educational institution in the magister training process. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7 (91), 206–214.

27. Kozlov, D. (2019k). The state of the problem advancing of innovative culture development of the future manager of the secondary educational institution. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 10 (94), 52–62.

28. Kozlov, D. (2020a). Criteria and evaluation instrument for determining the state of innovative culture development of the future manager of the general secondary educational institution in the masters' training process. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1 (95), 211–224.

29. Kozlov, D. (2020b). Essential components of the structural-functional system model of the innovative culture development of the future manager of the general secondary educational institution in the masters' training process. *Інноваційна педагогіка*, 26, 119–123.

30. Kozlov, D. (2020c). Innovative culture of the future manager of the general secondary educational institution: factors for the formation. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 1, 313–321.

31. Kozlov, D. (2020d). Method of experimental assessing of the model of the system of the innovative culture development of future manager of general secondary educational institution. *Теорія і практика управління соціальними системами*, 1, 52–60.

32. Kozlov, D. (2020e). Methodological bases research of the innovative culture development of the future manager of general secondary educational institution in the masters' training process. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 70, 2, 69–75.

33. Kozlov, D. (2020f). Methodological support for the innovative culture development of the future manager of the general secondary education institution

in the master's training process. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (96), 77–89.

34. Kozlov, D. (2020g). To the question of functions defining of innovative culture of the future manager of general secondary educational institution. *Імідж сучасного педагога*, 1 (191), 10–15. Відновлено з: http://isp.poippo.pl.ua/article/view/194122/pdf_1

35. Kozlov, D., Rysina, M. (2016). Mobility of higher education: retrospective analysis. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 8 (62), 152–166.

Публікації у наукових виданнях іноземних держав

36. Козлов, Д. (2019). Інноваційна культура як чинник готовності університету до сучасних викликів. *Influence of scientific achievements in education on the development of modern society*. Vilnius, 17–21.

37. Kozlov, D. (2018). Features of the Ukrainian and US Experience in the Innovative Principal Preparation. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VI (69), 165, 17–20.

38. Kozlov, D. (2019a). Barriers in the development of the innovation culture of the general secondary education leader. *The Scientific Heritage*, 1 (41), 29–31.

39. Kozlov, D. (2019b). Innovative approaches to teaching future managers of educational institution as national elite. *The European Journal of Humanities and Social Sciences*, 6, 93–96.

40. Kozlov, D. (2019c). Innovative culture thesaurus of the future manager of the educational institution. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VII (86), 209, 30–33.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

Публікації у збірниках матеріалів наукових заходів

41. Козлов, Д. О. (2016а). Інноваційна культура майбутнього менеджера освіти в умовах суспільства змін. *Професійна культура фахівця: сутність, реалії, перспективи: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*. Суми, 142–145.

42. Козлов, Д. О. (2016б). Інноваційна культура особистості в умовах суспільства ризику. *Прогнозування розвитку педагогічної інноватики: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Київ, 24–27.

43. Козлов, Д. О. (2016в). Принципи формування інноваційної поведінки майбутнього менеджера освіти в процесі магістерської підготовки. *Самореалізація пізнавально-творчого і професійного потенціалу особистості в інноваційній освіті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю*. Суми, 174–177.

44. Козлов, Д. О. (2016г). Професійно-управлінська компетентність викладача як об'єкт наукового аналізу. *Наукові абрисы III тисячоліття, індустрія*

хай-тек та проблеми інноваційної освіти в умовах крос-культурних взаємодій: тези виступів учасників Міжнародної наукової конференції. Суми, 174–177.

45. Козлов, Д. О. (2016д). Управлінська компетентність викладача університету – фактор інноваційного розвитку вищої освіти. *Управлінські та психологічні аспекти професійної підготовки фахівців в умовах інноваційного розвитку освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Ч. 1). Харків, 92–100.

46. Козлов, Д. О. (2019а). Вплив STEM-грамотності та медіа-грамотності на розвиток інноваційної культури майбутнього керівника закладу освіти в процесі магістерської підготовки. *Сучасний рух науки: тези доповідей VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (Т. 2). Дніпро, 133–138.

47. Козлов, Д. О. (2019б). Етапи процесу формування управлінської компетентності майбутніх менеджерів в умовах магістратури. *Формування ключових і предметних компетентностей засобами сучасних освітніх технологій: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Кривий Ріг, 354–357.

48. Козлов, Д. О. (2019в). Інноваційна культура майбутнього керівника закладу освіти: зарубіжний науковий дискурс. *Теорія та практика управлінської діяльності в умовах соціокультурних трансформацій: матеріали науково-практичної конференції*. Старобільськ, 145–149.

49. Козлов, Д. О. (2019г). Інноваційна культура як вектор розвитку сучасного суспільства. *Освіта для XXI століття: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції* (Т. 2). Суми, 17–19.

50. Козлов, Д. О. (2019д). Критеріальне оцінювання розвинутості інноваційної культури майбутнього керівника закладу освіти у процесі магістерської підготовки. *Сучасна парадигма якості освіти: ідеї та моделі реалізації: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Ч. 1). Харків, 163–173.

51. Козлов, Д. О. (2019е). Педагогічні технології розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу освіти. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції* (Т. 1). Суми, 8–9.

52. Козлов, Д. О. (2019є). Студіювання сучасних зарубіжних досліджень щодо інноваційної культури керівника закладу освіти. *Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, XXVI Каршинських читань*. Полтава, 164–166.

53. Козлов, Д. О. (2019ж). Формування медіакомпетентності майбутнього керівника закладу освіти в процесі магістерської підготовки. *Сучасна педагогіка та психологія: методологія, теорія і практика: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ, 77–80.

54. Козлов, Д. О., Довгополова, Г. Г., Козлова, О. Г. (2019). Конкурентоспроможність закладу середньої освіти: аналіз факторів впливу. *Педагогіка та психологія: сучасний стан розвитку наукових досліджень та*

перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя, 27–31.

55. Козлов, Д. О., Козлова, О. Г. (2015а). Інноваційні стратегії навчання в евристичній освіті. *Професійно-творча і духовна самореалізація особистості в евристичній освіті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю*. Суми, 76–80.

56. Козлов, Д. О., Козлова, О. Г. (2015б). Управлінська компетентність викладача ВНЗ як чинник інноваційних змін у вищій освіті. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції*. Суми, 156–160.

57. Козлов, Д. О., Козлова, О. Г., Бушнев, Ю. С. (2019). Концептуально-цільовий блок моделі управління формуванням громадянської позиції майбутнього керівника закладу освіти у процесі професійної підготовки. *Теорія та практика управлінської діяльності в умовах соціокультурних трансформацій: матеріали науково-практичної конференції*. Старобільськ, 152–157.

58. Козлов, Д. О., Новікова, І. С. (2018). Роль маркетингової діяльності в роботі керівника організації. *Університет А. С. Макаренка: імідж, мобільність та європейські перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції для студентів і молодих учених*. Суми, 73–77.

59. Козлов, Д. О., Петренко, Л. В., Козлова, О. Г. (2016). Професійна компетентність викладача ВНЗ як ресурс інноваційного розвитку вищої освіти. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Т. 2)*. Суми, 71-73.

60. Козлов, Д. О., Скоробагатська, О. І. (2017). Технологізація навчального процесу в освітньому просторі магістратури. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції*. Суми, 54–56.

61. Kozlov, D. (2020). Media competence as the factor of the effective innovative activity of the modern manager of the secondary educational institution. *Професійна компетентність керівника сучасного закладу освіти: код епохи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Хмельницький, 161–166.

62. Kozlov, D. O., Rysina, M. Yu., Mykhailychenko, I. V. (2018). Innovative learning strategies in modern pedagogy: foreign experience. *Пізнавально-творча і професійна самореалізація особистості в евристичній освіті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю*. Суми, 11–16.

Праці,

які додатково відображають наукові результати дисертації

Статті в наукових виданнях

63. Козлов, Д. О., Єкименко, В. К. (2018). Управління розвитком інформаційної культури менеджера-професіонала. У О. Г. Козлова (Ред.),

Магістр: збірник наукових праць молодих учених (Вип. 2., сс. 125–129). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

64. Козлов, Д. О., Захарченко, А. О. (2017). Емоційна культура учня загальноосвітнього навчального закладу як педагогічна проблема. У О. Г. Козлова (Ред.), *Магістр: збірник наукових праць молодих учених* (сс. 23-29). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

65. Козлов, Д. О., Піючевська, А. Г. (2016). Шляхи удосконалення професійної підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів. У О. Г. Козлова (Ред.), *Магістр: збірник статей* (сс. 274–280). Суми: ФОП Цьома С. П.

66. Kozlov, D. O. (2018). The role of student exchange in higher education. У О. Г. Козлова (Ред.), *Магістр: збірник праць наукових праць молодих учених* (сс. 197–205). Суми: Ви-дво СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Навчально-методичні посібники

67. Козлова, О. Г., Козлов, Д. О., Гавриленко, І. І., Максименко, Т. М. (Укл.). (2017). *Моделювання в системі управління освітою: навчально-методичний посібник*. Суми: ФП Цьома С. П.

68. Козлова, О. Г., Сбруєва, А. А., Козлов, Д. О. (Укл.). (2017). *Теорія організації: навчально-методичний посібник*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка.

69. Козлова, О. Г., Сбруєва, А. А., Лазарєв, М. О., Козлов, Д. О. (Укл.). (2017). *Інноваційний менеджмент в освіті: навчально-методичний посібник*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

70. Лазарєв, М. О., Козлова, О. Г., Козлов, Д. О., Скоробагатська, О. І. (Укл.). (2017). *Трансфер технологій: навчально-методичний посібник*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

71. Сбруєва, А. А., Козлова, О. Г., Тарабан, М. В., Козлов, Д. О. (Укл.). (2017). *Управління проектами матеріального та нематеріального виробництва: навчально-методичний посібник*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

72. Скоробагатська, О. І., Козлова, О. Г., Козлов, Д. О. (Укл.). (2017). *Психологія управління: навчально-методичний посібник*. Суми: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка.

73. Хриков, Є. М., Козлова, О. Г., Козлов, О. Д. (Укл.). (2017). *Менеджмент організації: навчально-методичний посібник*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Методичні рекомендації

74. Козлова, О. Г., Кононенко, М. П., Пшенична, Л. В., Сбруєва, А. А., Товчигречка, Л. В., Козлов, Д. О. (2015а). *Програма стажування. Кваліфікаційний рівень – магістр (Спеціальність: 8.18010020 «Управління навчальним закладом»): методичні рекомендації* (Ч. 1). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

75. Козлова, О. Г., Кононенко, М. П., Пшенична, Л. В., Сбруєва, А. А., Товчигречка, Л. В., Козлов, Д. О. (2015б). *Програма стажування. Кваліфікаційний рівень – магістр (Спеціальність: 8.18010020 «Управління навчальним закладом»)*. Робочий зошит: методичні рекомендації (Ч. 2). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

76. Козлова, О. Г., Сбруєва А. А., Козлов Д. О., Лазарєв М. О. (2015). *Моделювання освітньої та професійної підготовки фахівців за спеціальністю 8.18010020 «Управління навчальним закладом»: методичні рекомендації*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

77. Максименко, Т. М., Козлов, Д. О. (2015). *Загальна педагогіка: методичні рекомендації*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

АНОТАЦІЇ

Козлов Д.О. Теоретичні та методичні засади розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2020.

Дисертація є комплексним дослідженням, у межах якого обґрунтовано теоретичні та методичні засади розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження проблеми розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки. Схарактеризовано проблему розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки в теорії та практиці вітчизняної та зарубіжної освіти. Виокремлено чинники, функції та структурні складові інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти. Розроблено й науково обґрунтовано структурно-функціональну модель та створено на її основі педагогічну систему розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки. Окреслено педагогічні умови, науково-методичний супровід та етапи реалізації педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки. Визначено критерії, показники та рівні розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти. Здійснено дослідно-експериментальну перевірку ефективності структурно-функціональної моделі педагогічної системи розвитку інноваційної культури майбутніх керівників закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки.

Ключові слова: інноваційна культура, розвиток, система розвитку, теоретичні та методичні засади, майбутній керівник, заклад загальної середньої

освіти, заклад вищої освіти, процес магістерської підготовки, інноваційна культура майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти, розвиток інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти.

Козлов Д.А. Теоретические и методические основы развития инновационной культуры будущего руководителя заведения общего среднего образования в процессе магистерской подготовки. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Сумской государственной педагогической университет имени А. С. Макаренко. – Сумы, 2020.

Диссертация является комплексным исследованием, в рамках которого обоснованы теоретические и методические основы развития инновационной культуры будущего руководителя учреждения общего среднего образования в процессе магистерской подготовки. Определены теоретико-методологические основы исследования проблемы развития инновационной культуры будущего руководителя учреждения общего среднего образования в процессе магистерской подготовки. Охарактеризовано проблему развития инновационной культуры будущего руководителя учреждения общего среднего образования в процессе магистерской подготовки в теории и практике отечественного и зарубежного образования. Выделены факторы, функции и структурные составляющие инновационной культуры будущего руководителя учреждения общего среднего образования. Разработана и научно обоснована структурно-функциональная модель и создана на ее основе педагогическая система развития инновационной культуры будущего руководителя учреждения общего среднего образования в процессе магистерской подготовки. Обозначены педагогические условия, научно-методическое обеспечение и этапы реализации педагогической системы развития инновационной культуры будущего руководителя учреждения общего среднего образования в процессе магистерской подготовки. Определены критерии, показатели и уровни развития инновационной культуры будущего руководителя учреждения общего среднего образования. Осуществлено опытно-экспериментальную проверку эффективности структурно-функциональной модели педагогической системы развития инновационной культуры будущих руководителей учреждения общего среднего образования в процессе магистерской подготовки.

Ключевые слова: инновационная культура, развитие, система развития, теоретические и методические основы, будущий руководитель, заведение общего среднего образования, учреждение высшего образования, процесс магистерской подготовки, инновационная культура будущего руководителя учреждения общего среднего образования, развитие инновационной культуры будущего руководителя учреждения общего среднего образования.

Kozlov D. Theoretical and methodological bases of innovative culture development of the future manager of the general secondary educational institution in the masters' training process. – On the rights of manuscript.

Thesis for Doctor of Pedagogical Sciences degree in specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. – Sumy, 2020.

The thesis is a comprehensive research, within the framework of the theoretical and methodological bases of innovative culture development of the future manager of the general secondary educational institution in the masters' training process. Theoretical and methodological bases of the research problem of innovative culture development of the future manager of the general secondary educational institution in the masters' training process are clarified.

The methodological research bases of the problem of the innovative culture development of the future manager of the general secondary educational institution are substantiated and the philosophical, general scientific, concretescientific and technological consideration levels of the researched phenomenon are structurally arranged.

The problem of innovative culture development of the future manager of the general secondary educational institution in the masters' training process in the theory and practice of domestic and foreign education is characterized. The factors, functions and structural components of the innovative culture of the future manager of the general secondary educational institution are singled out.

The factors, functions and structural components of the innovative culture of the future manager of the general secondary educational institution are singled out. Factors of development of the researched process are classified on three levels: macro level; meso-level and micro-level.

The functions of the innovative culture of the future manager of the general secondary educational institution are singled out, namely: state-building, stimulating-motivational, axiological, creative, cognitive, ideological-semantic, human-creating (anthropological), planetary-personal, social-stratifying, integrative. It is proved that the structural components of the innovative culture of the future manager of a general secondary educational institution are as follows: cognitive-practical, axiological-reflexive and prognostic.

A structural-functional model has been developed and scientifically substantiated, and a pedagogical system for the innovative culture development of the future manager of the general secondary educational institution in the masters' training process has been created on its basis.

The pedagogical conditions, scientific and methodological support and realization stages of the pedagogical system of innovative culture development of the future manager of the general secondary educational institution in the masters' training process are outlined. It is substantiated that the innovative culture development of the future manager of general secondary educational institution will be more effective under the following pedagogical conditions: system creation of purposeful teacher's professional development in the information and developmental

educational space of a higher educational institution providing pedagogical guidance for the innovative culture development culture of the future manager of general secondary educational institution; multilevel practical training creation of the future manager of general secondary educational institution on the basis of interaction, cooperation and co-creation of higher and general secondary educational institutions with the use of virtual learning opportunities; ensuring the conversion of knowledge, skills, abilities and learning technologies into innovative management activities; pedagogical audit introduction in the higher educational institutions activities.

Criteria, indicators and levels of innovative culture development of the future manager of the general secondary educational institution are determined. An experimental verification of the structural and functional model of the pedagogical system for the innovative culture development of the future manager of the general secondary educational institution in the masters' training process is carried out.

Key words: innovative culture, development, system of development, theoretical and methodical bases, future manager, general secondary educational institution, higher educational institution, masters' training process, the innovative culture of the future manager of the general secondary educational institution, the innovative culture development of the future manager of the general secondary educational institution.

Підписано до друку 20.11.2020 р. Формат 60X90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 1,8.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.